

Economia

Política

Cooperació

Societat

Dones?

Desembre 2011

La promoció de la igualtat de gènere en les polítiques de cooperació al desenvolupament dels poders públics catalans. Anàlisi i recomanacions.

ens movem per
la igualtat

Informe elaborat per

Amanda Alexanian
Raúl López
María Montesinos

Amb la col·laboració de:

López, Laia

Agraïm a

Laura Mendoza Díaz
Ajuntament de Barcelona

Joan Chicón
Ajuntament de Terrassa

Cristina Saiz i Silvia Puertas
Ajuntament de Lleida

Paula Ballell
Ajuntament de Girona

Oscar Mestre Cabistany
Ajuntament de Cornellà de Llobregat

Joan Carles Cusell
Ajuntament de Granollers

Bernat Moreno i Albert Pujol
Fons Català de Cooperació al Desenvolupament (FCCD)

*el seu temps i amabilitat durant les entrevistes realitzades
per a l'elaboració d'aquest informe.*

Índex

1. Introducció	8
2. Marc polític i conceptual de gènere en la cooperació al desenvolupament	11
2.1 El debat internacional	12
2.2 El marc de referència a Catalunya	16
3. Plantejaments bàsics per a l'anàlisi	20
4. Estudi de casos	25
4.1 La Generalitat de Catalunya: evolució i instruments	26
4.2 La cooperació descentralitzada des del món local	30
4.2.1 La coordinació entre els ens locals: el Fons Català de cooperació al desenvolupament (FCCD)	34
4.2.2 Els municipis: estat de la qüestió	38
a) Barcelona	39
b) Terrassa	44
c) Lleida	48
d) Girona	54
e) Cornellà de Llobregat	59
f) Granollers	64
5. Recomanacions per a la promoció de la igualtat de gènere en la cooperació al desenvolupament local	72
6. Bibliografia	80

1. Introducció

Després de l'èxit de la campanya *Mou-te per la Igualtat. És de justícia*, Ajuda en Acció Catalunya promou una nova campanya, per prosseguir el treball de sensibilització i d'incidència política sobre els drets de les dones i l'equitat de gènere. La nova campanya, *Dones i Homes ens movem per la igualtat*, vol seguir amb la tasca de la primera, amb un èmfasi especial en les desigualtats de gènere en l'economia, en les representacions de gènere dels mitjans de comunicació i en l'anàlisi des de la perspectiva de gènere de les polítiques públiques de cooperació a Catalunya.

Aquest informe s'emmarca en aquest últim àmbit d'incidència de la campanya, amb l'objectiu de dibuixar un estat de la qüestió sobre el grau d'incorporació de la perspectiva de gènere en alguns poders públics catalans i poder així identificar fortaleeses i debilitats, i contribuir amb unes recomanacions a l'avanç cap a una cooperació catalana cada vegada més compromesa amb l'equitat de gènere i els drets de les dones.

Amb aquest fi, l'informe analitza una sèrie d'entitats públiques que ja fa molts anys que treballen al camp de la cooperació al desenvolupament: la Generalitat de Catalunya mitjançant l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD), el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament (FCCD) i alguns ajuntaments com els de Barcelona, Terrassa, Lleida, Girona, Cornellà de Llobregat i Granollers.

Respecte a l'estructura de l'informe, en el capítol inicial es delinea el marc polític i conceptual de gènere en la cooperació al desenvolupament, centrant l'atenció tant en els instruments internacionals com en els instruments de referència en el context de Catalunya. A continuació, s'estableixen els plantejaments bàsics de l'anàlisi efectuada, explicitant la base conceptual utilitzada i els tres grans blocs temàtics estudiats, considerats especialment rellevants des d'una perspectiva de gènere: la dimensió estratègica de la cooperació al desenvolupament, la posada en pràctica d'aquests plantejaments i les sinergies existents amb els altres actors de la cooperació.

La part central de l'informe és la que presenta l'estudi de casos. Excepte en el cas de la Generalitat de Catalunya (les informacions de la qual es presenten a partir dels informes anteriors de la campanya *Mou-te per la Igualtat. És de Justícia*) en tots els altres casos l'anàlisi s'ha basat en gran manera en entrevistes semiestructurades, efectuades amb el personal dels diferents ajuntaments i de l'FCCD. Gràcies a les entrevistes s'han pogut complementar les informacions dels documents disponibles, dibuixant un panorama complex en què cada entitat presenta la seva pròpia contribució al foment de l'equitat de gènere en la cooperació al desenvolupament.

A partir de l'anàlisi de les entitats, l'última part de l'informe facilita una sèrie de recomanacions, per a cadascun dels tres blocs temàtics tractats. Aquestes recomanacions són conseqüents amb el conjunt de l'anàlisi efectuada al llarg de l'informe, per contribuir amb elles a dibuixar opcions possibles d'actuació a curt i mitjà termini, per avançar cap a una cooperació on els drets de les dones i l'equitat de gènere representin uns principis bàsics d'actuació i un objectiu imprescindible de desenvolupament humà.

2. Marc polític i conceptual de gènere en la cooperació al desenvolupament

2.1 El debat internacional

Fa ja molts anys que en el si de les organitzacions de dones, feministes i de la societat civil en general i a les cimeres i institucions internacionals es debat sobre l'equitat de gènere i la cooperació al desenvolupament.

Començant per l'origen, en una primera fase del debat, que va des dels anys cinquanta fins entrats els setanta, les dones eren visibilitzades en la cooperació al desenvolupament només com a mares i com a sector particularment vulnerable de la societat. Els pocs recursos que rebien les dones tenien un caràcter estrictament assistencial, normalment relacionats amb l'ajuda alimentària o la salut maternoinfantil. Les dones, doncs, es consideraven **receptores passives de l'ajuda internacional**.

Durant els anys setanta i la meitat dels anys vuitanta, van irrompre en el debat nombroses concepcions sobre el paper de les dones en el desenvolupament. Totes s'engloben sota el nom de l'enfocament de **Dones en el Desenvolupament (MED)** ja que, malgrat tenir moltes diferències entre si, coincideixen a centrar tots els seus plantejaments en les dones, tant en l'anàlisi com en les propostes d'actuacions i, en alguns casos, consideren el desenvolupament de les dones no com un fi en si mateix sinó en funció dels beneficis aconseguits en el benestar de la seva família o de la seva comunitat.

Les diferents conferències que van tenir lloc en la **dècada que l'ONU va dedicar a la promoció de les dones (1975-1985)** van representar moments d'avanç en el debat sobre el rol de les dones en la cooperació al desenvolupament. El 1975 es va celebrar a Ciutat de Mèxic la primera conferència sobre la condició jurídica i social de les dones, i hi van seguir d'altres amb el repte d'avaluar els resultats aconseguits i proposar nous avanços: el 1980 la Conferència de Copenhaguen (Dinamarca) i el 1985 la Tercera Conferència Mundial sobre la Dona a Nairobi (Kènia).

En el marc de la dècada de l'ONU, destaca la **Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (CEDAW)**, aprovada per l'Assemblea General de l'ONU el 1979. Hi ha un acord unànim en què la CEDAW és un instrument essencial per a la promoció dels drets humans de les dones i que la seva signatura el 1979 i la seva ratificació el 1981 representen un fet històric. És un instrument internacional jurídicament vinculant per als Estats Part i, per tant, constitueix **una base legal per a les reivindicacions dels drets humans de les dones**.

Gràcies als esforços de la societat civil i a la receptivitat de la comunitat internacional, a partir dels anys vuitanta, els nous plantejaments qüestionaven la centralitat de les dones com a subjecte aïllat, per posar l'atenció en les relacions de gènere; és a dir, les relacions desiguals de poder que es donen en la societat. Això va donar lloc a l'enfocament denominat **Gènere en el Desenvolupament (GED)**. Aquest enfocament posa l'èmfasi en què les oportunitats i els drets de les dones estan condicionats per les múltiples variables de les relacions de gènere en els diversos contextos socials: la classe, l'ètnia, l'edat, l'orientació sexual, les discapacitats, etc. Així mateix, l'estratègia GED implica centrar les actuacions de cooperació en qüestions considerades **interessos estratègics de les dones**, que l'enfocament MED sol ignorar, tals com l'autonomia econòmica, la violència de gènere, la valoració del treball domèstic i de cura, la participació i el lideratge polític, els drets sexuals i els drets reproductius, l'accés i la permanència en l'educació, etc.

¹ El 2000 i 2005 van tenir lloc la primera i segona revisió de la PdA: Beijing+5 i Beijing+10. Ambdues van ser avaluades per la societat civil com un retrocés en el compromís polític dels Estats Part, ja que els avanços en les dotze esferes prioritàries es van mostrar encara limitats, sobretot en relació amb els drets sexuals i els drets reproductius. Al març 2010 es va celebrar la tercera revisió de la PdA, Beijing+15, que, segons la Declaració conjunta de la societat civil sobre la Revisió del procés de Beijing+15 (WIDE et al., 2010), va representar un pas endarrere respecte al potencial polític de canvi que tenia la PdA en el moment de la seva promulgació el 1995.

Sens dubte, la **IV Conferència Mundial de la Dona de 1995** celebrada a Pequín, representa un punt d'inflexió en l'elaboració i consolidació de l'enfocament GED. La **Declaració de Beijing i la Plataforma d'Acció (PdA)**, que es van aprovar en el si de la conferència, identifiquen les problemàtiques per les quals les desigualtats entre dones i homes deriven de relacions de poder desiguals i, per tant, **exigeixen un canvi estructural de la societat i no tan sols la millora de les condicions de vida de les dones.**

A més a més, la Plataforma d'Acció (PdA) (acord polític entre estats no vinculant jurídicament) específicament estableix una sèrie d'objectius **estratègics per a l'eliminació de les discriminacions contra les dones en diferents esferes de preocupació**, tant de l'àmbit privat com del públic.

Les 12 esferes d'especial preocupació de la PDA són:

- Dones i pobresa
- Educació i capacitació de les dones
- Dones i salut
- Violència contra les dones
- Dones i conflictes armats
- Dones i economia
- Dones en l'exercici del poder i l'adopció de decisions
- Mecanismes institucionals per a l'avanç de les dones
- Drets humans de les dones
- Dones i mitjans de difusió
- Dones i medi ambient
- Nenes¹

En el marc de l'enfocament GED, la PdA compromet políticament a la comunitat internacional a seguir una doble estratègia a través de l'anomenat **mainstreaming de gènere**: considerar les dimensions de les relacions de gènere de manera transversal en totes les polítiques i els programes i, simultàniament, treballar cap a l'apoderament de les dones.²

Els governs i altres agents han de fomentar la formulació de polítiques actives i visibles per a la incorporació d'una perspectiva de gènere en totes les polítiques i programes de manera que, abans que s'adoptin les decisions, es realitzi una anàlisi dels seus possibles efectes per a l'un i l'altre sexe (PdA: paràgraf 202).

Així doncs la PdA compromet els Estats a incloure de manera efectiva una anàlisi de gènere en totes les seves polítiques, processos de planificació, adopció de decisions i en totes les seves institucions. D'aquesta manera, s'estableix la necessitat de transversalitzar la perspectiva de gènere; és a dir, considerar els impactes desiguals de les diferents actuacions i polítiques sobre dones i homes. El mainstreaming de gènere sorgeix llavors com una proposta política i tècnica de replantejament del conjunt dels objectius, les prioritats, la planificació-seguiment-avaluació de les polítiques, posant al centre l'equitat de gènere. Només d'aquesta manera es considera possible un canvi estructural de les relacions de gènere.

² S'entén amb apoderament de les dones un procés d'enfortiment de cada dona, que comprèn tant el nivell individual (conscienciació) com a col·lectiu (polític, social, econòmic, cultural). No és un procés "des de fora", és a dir, no es dota les dones d'apoderament sinó que es pot recolzar-les per augmentar cada vegada més la seva capacitat de tenir una agenda pròpia, és a dir, un projecte de vida i els instruments per concretar-lo.

2. Marc polític i conceptual de gènere en la cooperació al desenvolupament

Actualment, el marc internacional de referència sobre els drets de les dones i l'equitat de gènere és ampli i comprèn molts temes diferents. La Plataforma d'Acció de Beijing (amb les seves successives modificacions a Beijing+5, +10 i +15) i la CEDAW, es consideren els **documents internacionals centrals** per guiar-se en la promoció de relacions de gènere més equitatives.

No obstant això, hi ha d'altres instruments que tracten temàtiques específiques, que tenen una especial rellevància en la cooperació al desenvolupament. Per exemple, respecte als temes relatius als conflictes armats, el Consell de Seguretat de les Nacions Unides, el setembre 2009, va formalitzar la **Resolució 1888** sobre violència sexual en els conflictes armats. Aquesta resolució representa l'última d'una sèrie de resolucions que, a partir de la **Resolució 1325** del 2000, s'han succeït en els últims anys sobre el tema de les dones en situacions de conflicte, reconeixent les conseqüències específiques sobre les dones i la importància de la seva participació en la prevenció i resolució dels conflictes.³

Altres instruments són d'abast regional, com ara la **Convenció Interamericana per prevenir, sancionar i eradicar la violència contra les dones**, aprovada a Brasil a mitjan anys noranta per l'Assemblea General de l'Organització d'Estats Americans-OEA (**Belem do Pará, 1994**). Un altre instrument és el **Protocol de la Carta Africana de drets humans dels pobles (Protocol de Maputo, 2003)** adoptat per la Unió Africana i entrat en vigor el 2005.

Hi ha també instruments internacionals que no tracten específicament l'equitat de gènere i els drets de les dones, sinó que hi incorporen alguna disposició o tenen conseqüències específiques per a la seva promoció.

És el cas de la **Declaració del Mil·lenni i els vuit Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM)**, aprovats el setembre de 2000 pels 189 Estats membres de l'ONU, reunits a la Cimera del Mil·lenni. Entre els vuit objectius, l'ODM3 **està dedicat a la igualtat entre els sexes**. No obstant això, té un abast limitat ja que, en comparació amb l'amplitud de les dotze esferes de la Plataforma d'Acció de Beijing, només considera com a metes l'augment de la presència de les nenes en l'educació primària, el creixement de la taxa d'alfabetització de les joves i una major presència de les dones als parlaments. A més a més, en els altres objectius no hi ha indici de preocupació per l'equitat de gènere i, quan es tracta de temes relacionats amb les dones, es fa amb l'èmfasi en la seva "funció" de mares (com passa en l'ODM5 i en l'ODM6 que s'ocupen de la salut materna i de les malalties com el VIH/SIDA).

³ Resolucions del Consell de Seguretat de l'ONU sobre aquests temes: 1325(2000), 1612(2005), 1674(2006), 1820(2008) i 1882(2009).

Tanmateix, tal com afirma l'últim informe d'ONU Dones sobre **"El progrés de les dones en el món 2011-2012"**, l'assoliment de tots els ODM depèn de l'avanç cap a l'equitat de gènere i els drets de les dones.

*La **reducció de la pobresa i la fam** (ODM 1) depèn de les millores a l'accés a una ocupació digna, en particular per a les dones i la joventut, i que se'ls garanteixi l'accés a la propietat, incloent la terra. De la mateixa manera, no serà possible complir les metes dels ODM en **salut i educació** (ODM 2, 3, 4, 5 i 6) si no es garanteix a les nenes la possibilitat d'anar a l'escola, i a les dones, el dret a una salut reproductiva i sexual. Per reduir la **mortalitat infantil** (ODM 4) és necessari millorar la situació i el benestar de les dones. Així mateix, els avanços en la **lluita contra el VIH i la SIDA** (ODM 6) depenen de que es reconegui que la desigualtat de gènere i la violència contra les dones són alguns dels factors que alimenten la pandèmia. Ja que milions de dones, especialment a les zones rurals, depenen dels recursos naturals per viure, han de formar part integral de les iniciatives dedicades a impulsar la **sostenibilitat ambiental** (ODM 7). Els avanços en tots els Objectius es basen en l'apoderament social i econòmic de les dones i al seu accés a la presa de decisions en tots els nivells (ODM 3). A partir de 2000 augmenta el consens entorn que la igualtat de gènere ha d'estar present en totes les **aliances mundials per al desenvolupament** (ODM8) (negreta de les autores, ONU Mujeres, 2011: 104).*

Un altre instrument fonamental en la cooperació al desenvolupament és la **Declaració de París per a l'Efectivitat de l'Ajut (DP)** i el seu desenvolupament successiu, l'Agenda **d'Accra de 2008**. En la declaració es fixen els principis que s'han de seguir per la comunitat internacional en les actuacions de desenvolupament. Des del seu inici, la DP ha estat objecte de nombroses crítiques des dels moviments de dones i feministes i la revisió en el III Fòrum d'Alt Nivell sobre l'Eficàcia de l'Ajut a Accra (Ghana) de setembre de 2008 ha representat una oportunitat important per a la consolidació d'aquestes crítiques. De fet, les posicions plantejades al Fòrum d'Accra partien de la premissa que no es pot mesurar l'eficàcia de l'ajut de forma aliena als objectius de compliment dels drets humans de les dones i el seu apoderament.⁴

El marc europeu també ha avançat en relació a la promoció de l'equitat de gènere. De fet, encara que en el Tractat constitutiu de la Comunitat Econòmica Europea de 1957 no es feia esment a la igualtat entre dones i homes (excepte la referència a la paritat salarial), actualment el text del **Tractat de la Comunitat Europea** estableix, entre els seus principis generals (art.2 i art. 3.2 TCE), la igualtat entre homes i dones i la transversalitat de gènere.

Respecte a la cooperació al desenvolupament, cal destacar la **Comunicació de la Comissió sobre igualtat de gènere i apoderament de les dones en la cooperació al desenvolupament** de 2007, on es reafirma la doble estratègia de mainstreaming de gènere (transversalitat d'una banda, i accions específiques per a dones, de l'altra). Basant-se en el marc polític establert en la Comunicació de 2007 sobre la igualtat de gènere i en les Conclusions del Consell relacionades amb aquesta, es va elaborar el **Pla d'Acció de la UE per a la Igualtat de gènere i l'autonomia de les dones durant el període 2010-2015** que estableix la necessitat d'un enfocament triangular: el diàleg polític i estratègic, la integració de la igualtat de gènere en totes les polítiques i mesures per a situacions específiques.

⁴ Del 29 de novembre al primer de desembre va tenir lloc a Busan (Corea del Sud) el IV Fòrum d'Alt Nivell sobre l'Eficàcia de l'Ajut, per a la revisió de l'estat d'implementació de la Declaració de París i l'Agenda d'Accra.

2.2 El marc de referència a Catalunya

A Catalunya, la transversalització de l'equitat de gènere és una prioritat establerta per llei. L'**Estatut d'Autonomia de l'any 2006**, norma fonamental de l'ordenament català, estableix a l'article quatre que els poders públics catalans han de promoure l'"equitat de gènere i el desenvolupament sostenible". A més, conté un article específicament dedicat a la "perspectiva de gènere" que estableix:

Els poders públics han de garantir la transversalitat en la incorporació de la perspectiva de gènere i de les dones en totes les polítiques públiques per a aconseguir la igualtat real i efectiva i la paritat entre dones i homes (Estatut d'Autonomia: art. 41.2).

Cal subratllar també que **des de la Llei 13/1989**, de 14 de desembre, d'organització, procediment i règim jurídic de l'administració de la Generalitat de Catalunya (i la seva modificació amb la Llei 4/2001), s'insta els poders públics catalans a considerar la igualtat en les polítiques i a elaborar informes d'impacte de gènere sobre les actuacions.

El **Pla de Polítiques de Dones de la Generalitat de Catalunya 2008-2011** va fer operatiu l'Estatut de Catalunya, establint com un dels seus eixos prioritaris d'actuació la "transversalització de les polítiques de dones en les Administracions Públiques".

En especial respecte al tema d'interès d'aquest informe, ja que el Pla de Polítiques de Dones 2008-2011 presta una atenció específica a l'equitat de gènere en el desenvolupament, mitjançant dos objectius específics:

- *Impuls de la transversalització de la perspectiva de gènere i de l'equitat entre dones i homes en la política de cooperació al desenvolupament* (Pla de Polítiques de Dones: Objectiu 2.7.1).
- *Augment de les capacitats i de l'autonomia de les dones als països del sud i reconèixer, fer visible i promoure la seva plena participació en els processos de desenvolupament humà* (Pla de Polítiques de Dones: Objectiu 2.7.2).

Respecte al pla normatiu més general, el 2008 es va aprovar a Catalunya la **Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista**, elaborada amb un ampli consens i votada per unanimitat. A més, el setembre de 2010 el Govern català va aprovar el "Projecte de llei per a una nova ciutadania i per a la igualtat efectiva de dones i homes" on s'establien les obligacions dels poders públics i els agents socials en relació a la promoció d'una igualtat efectiva entre dones i homes. Actualment s'ha aturat el procés d'aprovació del projecte de llei.

Tornant als temes relacionats amb la cooperació al desenvolupament, anteriorment a l'aprovació de l'Estatut de Catalunya, ja el 2001 el sector de la cooperació al desenvolupament s'havia dotat d'una llei que incorporava l'"equitat entre homes i dones" entre les seves disposicions. La **Llei de cooperació al desenvolupament (26/2001)** presenta entre els seus valors, finalitats i prioritats la referència a l'equitat, la no discriminació per sexe i els drets de les dones.

Entre els *valors* que estableix la llei com a guia de la cooperació al desenvolupament, es troba la defensa de les persones i col·lectius discriminats per diferents raons, entre d'altres, el sexe (art.3b, 3e). Entre les *finalitats* s'assumeix impulsar la igualtat d'oportunitats entre sexes a l'accés efectiu als recursos, als serveis, a l'educació i potenciar els drets humans i les llibertats fonamentals de les dones i els nens (art. 4d). Entre les *prioritats* es preveu la defensa de l'equitat entre homes i dones i la promoció dels drets de les dones, especialment el de la salut reproductiva (art. 5.3e).

Els **plans directors de la cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya** han anat recollint, de forma progressiva entre el primer (2003-2006), el segon (2007-2010) i el tercer (2011-2014) l'aposta per la transversalització de la perspectiva de gènere i els drets de les dones. D'especial rellevància és l'aprovació de les **Directrius d'Equitat entre dones i homes de la cooperació al desenvolupament de 2010**, que defineixen les pautes que s'han de seguir per fer efectiva l'equitat entre dones i homes en el conjunt de les polítiques de cooperació al desenvolupament.

A nivell de l'**Estat espanyol**, així mateix, el 2007 es va promulgar un document per fer operativa la transversalització de gènere: l'**Estratègia de gènere en el Desenvolupament**. Aquest document és fruit d'una creixent atenció als temes relacionats amb l'equitat de gènere i els drets de les dones, recollits per la llei de cooperació espanyola i pels plans directors que s'han succeït.

Per completar el marc jurídic, cal destacar que pel que fa a la normativa general estatal, presenta una especial importància la **Llei Orgànica 3/2007 de la igualtat efectiva entre dones i homes**. Aquesta llei defineix el concepte jurídic d'igualtat, de discriminació directa i indirecta, d'accions positives, de transversalitat i estableix el principi de presència equilibrada de dones i homes en l'Administració General de l'Estat.

A més a més, conté disposicions que tracten específicament la cooperació al desenvolupament:

Totes les polítiques, plans, documents de planificació estratègica, tant sectorial com geogràfica, i eines de programació operativa de la cooperació espanyola per al desenvolupament, inclouran el principi d'igualtat entre dones i homes com un element substancial a la seva agenda de prioritats, i rebran un tractament de prioritat transversal i específica en els seus continguts, contemplant mesures concretes per al seguiment i l'avaluació d'èxits per a la igualtat efectiva en la cooperació espanyola al desenvolupament (Llei Orgànica 3/2007: art.32.1)

3. Plantejaments bàsics per a l'anàlisi

Aquest informe té l'objectiu d'analitzar l'estat de la qüestió de la promoció de l'equitat de gènere en el context de la cooperació al desenvolupament catalana, mitjançant l'estudi d'alguns casos concrets: l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament i alguns ajuntaments de Catalunya.

Per a l'anàlisi es posa especial èmfasi en les Directrius d'Equitat entre les dones i els homes de la cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya (Directrius d'Equitat), ja que representen un compromís polític per institucionalitzar la transversalització de gènere en el context específic de la cooperació catalana al desenvolupament. Aquí s'estableixen els elements fonamentals per a una transversalització de gènere real i completa en l'àmbit de la cooperació al desenvolupament, i per això es considera oportú utilitzar-les com a full de ruta per a l'anàlisi.

En la primera part de les Directrius d'Equitat es delinea el marc i els documents de referència tant a Catalunya, com a nivell estatal, europeu i internacional. En aquest apartat es troben alguns dels instruments jurídics i polítics més rellevants a l'hora d'incorporar la perspectiva de gènere en la cooperació al desenvolupament. A més a més, en els primers capítols es presenten algunes de les actuacions que la Generalitat de Catalunya ha desenvolupat en els últims anys i també la presentació d'unes bones pràctiques coherents amb els plantejaments de les Directrius d'Equitat.

Les recomanacions de les Directrius d'Equitat

s'estructuren en tres nivells: el nivell estratègic, el nivell operatiu i el nivell institucional. El primer nivell centra l'atenció en **el marc estratègic** de la institució; és a dir, com es defineix l'àmbit de la planificació, el seguiment i l'avaluació estratègica en relació a l'equitat de gènere. A més, en aquest nivell, es fa referència al reforç del diàleg polític amb els diferents actors de la cooperació, tant en el "Nord" com en el "Sud".

En el segon nivell, l'**operatiu**, s'indiquen els passos que s'han de fer per incorporar la perspectiva de gènere en la planificació, monitoratge i avaluació dels programes i els projectes, és a dir, en l'execució de la política de cooperació. En el **nivell institucional**, s'analitza la dimensió estructural i els factors que reproduïxen les desigualtats de gènere a les institucions (estructures, procediments, creences, etc.).

Tal com estableixen les Directrius d'Equitat, el **mainstreaming de gènere** respon a la necessitat de comprendre conjuntament aquests tres nivells: estratègic, operatiu i institucional. Una de les definicions més difoses de mainstreaming de gènere, que també s'inclou en les Directrius d'Equitat, és la del Consell d'Europa:

El mainstreaming de gènere és l'organització (la reorganització), la millora, el desenvolupament i l'avaluació dels processos polítics, de manera que una perspectiva d'igualtat de gènere s'incorpori en totes les polítiques, a tots els nivells i en totes les etapes, pels actors normalment involucrats en l'adopció de mesures polítiques (Consell d'Europa, 1999).

A partir d'aquesta definició, **les Directrius d'Equitat donen les pautes per a un compromís institucional real cap a l'equitat de gènere**. A continuació es presenten algunes d'aquestes pautes que proposen les Directrius d'Equitat (Directrius d'Equitat: p.20, paràgraf 45).

- La transversalització de gènere implica que l'equitat se situï en el "corrent principal del desenvolupament", és a dir, que s'ha de reflectir en totes les decisions i pràctiques institucionals.
- La transversalització de gènere implica noves maneres d'enfocar les intervencions de desenvolupament des de la seva formulació, objectius, seguiment i avaluació, és a dir, assumir un canvi de mirada per avançar cap a l'equitat de gènere.
- La transversalització de gènere és una responsabilitat de tots els actors implicats en la cooperació al desenvolupament, necessita un alt compromís en termes de voluntat política, recursos econòmics i recursos humans especialitzats.
- La transversalització de gènere es complementa amb la promoció dels drets de les dones i el seu apoderament, així que no es pot substituir el treball específic cap als drets de les dones només amb la transversalització.
- La transversalització de gènere és un enfocament molt ampli, ja que involucra també els homes i es basa en una anàlisi interdisciplinària que identifica les múltiples causes de la desigualtat de gènere.

3. Plantejaments bàsics per a l'anàlisi

A partir de tot això, **aquest informe identifica uns eixos d'anàlisi** que, pel caràcter comparatiu i les especificitats i diferències del ventall d'entitats examinades, se centren **en tres grans temes transversals**. Això sense oblidar que l'objectiu principal d'aquest informe és analitzar l'estat de la qüestió de la incorporació de gènere en la cooperació al desenvolupament, perquè el conjunt dels actors catalans puguin avançar cap a una cooperació amb perspectiva de gènere.

1.

Com a primer eix d'anàlisi, s'examina la **dimensió estratègica de la planificació** amb un èmfasi en les **prioritats i objectius de la política de cooperació al desenvolupament** que cada entitat estableix (mitjançant uns plans directors o qualsevol altre document de planificació estratègica). La finalitat de l'estudi d'aquesta dimensió estratègica és analitzar si l'equitat de gènere i els drets de les dones estan presents en els objectius de la política de cooperació, amb quin enfocament i amb quina rellevància respecte al conjunt dels objectius i prioritats.

Així, s'analitzen alguns elements, tals com:

- La presència de la referència a l'equitat de gènere en els objectius de desenvolupament, en les seves prioritats temàtiques i en els seus eixos d'actuació.
- El marc polític i jurídic a què es fa referència. Aquí es considera, per exemple, si els plans polítics es basen en els instruments internacionals fonamentals de gènere i cooperació al desenvolupament: especialment, la referència a instruments tals com la Plataforma d'Acció de Beijing o la CEDAW.
- Si l'entitat segueix una estratègia dual de mainstreaming de gènere que, tal com s'ha indicat en els apartats anteriors, estableix la necessitat de transversalitzar la perspectiva de gènere en el conjunt de les actuacions i en l'estructura de l'organització, alhora que destina una part dels esforços a l'apoderament de les dones.
- L'ús d'un llenguatge no sexista i no androcèntric en els instruments de planificació: la manera en què les dones i l'equitat de gènere estan esmentades representa també un indicador important sobre la sensibilització en aquests temes de l'entitat.

2.

En segon lloc, aquest informe analitza la implementació en termes de **recursos i accions** de les polítiques de cooperació al desenvolupament per a la promoció de l'equitat de gènere.

En l'estudi s'analitza si les diferents institucions presenten instruments adequats per al seguiment i l'avaluació d'allò que s'ha plantejat en els documents de planificació, ja que sense ells el risc d'"evaporació" és màxim. Tal com estableixen les Directrius d'Equitat:

Per "evaporació" de les polítiques de gènere s'al·ludeix al risc que el discurs a favor de l'equitat pugui desaparèixer o entrar en col·lisió amb la posada en marxa d'actuacions concretes. Per evitar-ho, la perspectiva de gènere ha d'impregnar efectivament tot el cicle de la política pública de cooperació al desenvolupament. La institucionalització de la perspectiva de gènere requereix un procés de canvi organitzatiu profund, de llarg termini i, com s'ha posat de relleu, de dimensions polítiques i tècniques (negreta de les autores, Directrius d'Equitat, 2010: p.25).

Només garantint la posada en marxa real dels objectius plantejats en la planificació política, es pot realment evitar l'evaporació dels compromisos cap a l'equitat de gènere. Això és especialment rellevant ja que, sovint, a les declaracions de principis de promoció de l'equitat en els instruments de planificació, quan n'hi ha, no se segueix una inversió real en recursos, tant financers com humans. I aquesta qüestió resulta encara més important atès el moment de crisi economicofinancera a tots els nivells: mundial, estatal i autonòmic.⁵

Per tot això, l'atenció es centra en saber:

- Si hi ha indicadors de mesura del percentatge de pressupost que es destina a l'equitat de gènere.
- Si n'hi ha, quina part del pressupost està dedicada a la promoció dels drets i l'apoderament de les dones i quina part a la incorporació transversal de la perspectiva de gènere en el conjunt de la política de cooperació.
- La posada en pràctica de sensibilitzacions i formacions en gènere del personal, ja que el desconeixement de les eines polítiques i tècniques de transversalització de gènere és un dels obstacles principals a l'hora de posar-les en marxa.
- L'existència d'una àrea o de persones de la institució que es dediquin a temes relatius a l'equitat i la seva transversalització. Tal com subratllen també les Directrius d'Equitat, disposar de personal que dediqui el seu temps a aquestes tasques i que tingui poder de decisió respecte d'això és fonamental perquè els principis declarats no desapareguin en el moment de la presa de decisions.
- Les accions (projectes, activitats, etc.) de promoció de l'equitat de gènere que les entitats duen a terme.

3.

Les sinergies i el diàleg amb la resta d'actors són un altre element important per avançar en aquests temes. L'intercanvi de bones pràctiques i els impulsos mutus (sobretot des del moviment de dones i feminista), han estat un element central en el progrés de l'equitat de gènere en el desenvolupament.

Per això, es posa especial atenció a:

- La coordinació amb la resta d'àrees o departaments de la institució, ja que és un element bàsic de la transversalització, tal com va indicar el Consell d'Europa (1999). A més, és d'especial importància la coordinació amb aquestes àrees que s'ocupen específicament de drets de les dones i que, per tant, tenen una expertesa específica en gènere.
- La creació o consolidació de canals d'intercanvi i participació dels actors externs a la institució. Les organitzacions de la societat civil, tant del context de Catalunya com dels països amb què es coopera, poden representar un impuls determinant, especialment en tractar-se d'organitzacions de dones i feministes.

⁵ Per exemple, ja s'han presenciat les fortes retallades financeres executades per la Generalitat de Catalunya que, al maig de 2011, va aprovar una disminució del 50% del pressupost de cooperació que gestiona l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, passant de 49 milions d'euros a 22 milions d'euros (<http://revoltaglobal.cat/article3983.html>). A més a més, al novembre de 2011 la Generalitat de Catalunya va acomiadar a 42 de les 93 persones que treballaven a l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, entre elles la tècnica de gènere (<http://www.lavanguardia.com/vida/2011/12/01/54238713012/mujeres-embrazadas-despidos-agencia-cooperacio.html>).

4. Estudi de casos

4.1 La Generalitat de Catalunya: evolució i instruments

En línia amb l'objectiu d'aquest informe de traçar una panoràmica sobre com s'aborda l'equitat de gènere en la cooperació al desenvolupament, es presenta com a primer cas el que ha estat el recorregut fins avui per la Generalitat de Catalunya. De fet, encara que cada institució analitzada sigui independent en la seva definició i execució de la política de cooperació, respecte a l'equitat de gènere la Generalitat podria representar un "model" per a la resta d'actors, amb totes les diferències i les peculiaritats degudes.

De fet, en els últims anys la Generalitat de Catalunya ha avançat molt en la promoció d'una cooperació al desenvolupament en què s'incorpori la perspectiva de gènere. De fet, dos dels tres informes de la passada campanya Mou-te per la Igualtat. És de justícia van analitzar els elements d'interès des d'una perspectiva de gènere dels últims plans directores elaborats i dels avanços que s'han donat en aquest sector (Indera, 2011).

No obstant això, l'ACCD es troba actualment en un moment especialment crític i de canvis profunds. Tal com s'ha comentat en la primera part de l'informe, la cooperació catalana al desenvolupament ha patit en aquests últims mesos unes grans retallades tant de recursos financers com de recursos humans. Així doncs, en relació a l'equitat de gènere, malgrat els avanços fets en aquests anys i la recent presentació pública de les Directrius d'Equitat (octubre 2011), la reconfiguració dels recursos a disposició i de l'equip podria afectar el seguiment real dels processos d'incorporació de la perspectiva de gènere en la cooperació al desenvolupament de la Generalitat.

La dimensió estratègica de la cooperació al desenvolupament de la Generalitat

Després de l'aprovació de la Llei de cooperació al desenvolupament catalana, el 2002 es crea l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD), sota la Direcció General de Cooperació al Desenvolupament i Acció Humanitària (DGCDAH).⁶ El 2003, un any després de la creació de l'estructura politicoadministrativa de la cooperació al desenvolupament, es publica el **primer Pla Director de la cooperació catalana al desenvolupament**, que cobreix el període 2003-2006.

No obstant això, cal esperar fins al 2007 perquè el nou **Pla Director 2007-2010** reculli l'estratègia **dual de *mainstreaming* de gènere** i que incorpori gènere no sols com un principi transversal sinó també com una prioritat sectorial. Efectivament, el Pla Director 2007-2010 presentava **l'equitat entre dones i homes com a principi transversal**, però a més a més preveia en un dels seus objectius estratègics **accions específiques d'apoderament de les dones**. És important considerar que l'establiment de l'equitat de gènere com a objectiu transversal i objectiu estratègic permetia destinar recursos específics a l'objectiu sectorial de promoció dels drets de les dones, cosa que fins aquell moment no es preveia.

Actualment, el document que regeix la política de cooperació al desenvolupament catalana és el **Pla Director 2011-2014**. Tal com s'analitza en el tercer informe de la campanya Mou-te per la Igualtat. És de Justícia (Indera, 2011), el PD 2011-2014 recull l'estratègia dual del pla anterior, ampliant el marc teoricopolític i les actuacions previstes: el marc internacional dels drets humans de les dones és incorporat de forma molt més completa; l'estratègia del *mainstreaming* de gènere es defineix àmpliament, així com l'apoderament de les dones, **posant l'èmfasi en el caràcter estructural i relacional de les desigualtats de gènere** i, així mateix, **es reconeix en nombroses ocasions l'aportació i el rol del feminisme en els avanços del desenvolupament**.

⁶ El març de 2011, després del canvi de govern de la Generalitat, s'elimina el càrrec de direcció de l'ACCD, que passa a ubicar-se sota la direcció de la DGCDAH.

Malgrat aquests plantejaments, la transversalització de l'enfocament de gènere segueix sense plantejar-se en el Pla Director 2011-2014 com un eix vertebrador del conjunt del Pla: a excepció de l'objectiu transversal d'equitat i de l'objectiu d'apoderament de les dones, en la resta d'objectius estratègics no es defineix un posicionament clar en termes de canvi de les relacions de gènere i la referència a les dones es limita a la seva inclusió com un més dels grups vulnerables a "tenir especialment en compte".

Per complir amb el mandat del Pla Director 2007-2010 relatiu a la transversalització de gènere, tal com s'ha comentat anteriorment, al desembre de 2010 es va publicar el document de **Directrius d'Equitat entre les dones i els homes de la cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya** (Directrius d'Equitat).

Les Directrius d'Equitat representen un pas endavant molt significatiu, ja que doten al conjunt dels actors implicats en la cooperació catalana al desenvolupament d'unes eines indispensables sobre les diferents estratègies d'incorporació de l'equitat de gènere en els nivells d'actuació polític, operatiu i d'organització institucional.

En relació a les Directrius d'Equitat, el nou **Pla Anual de cooperació**, aprovat a finals de setembre 2011, afirma que:

(...) es destinaran esforços per difondre les Directrius d'equitat entre les dones i els homes de la cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya i per iniciar-ne el desplegament en els nivells estratègic i operatiu (Pla Anual, 2011: p.6).

Cal subratllar que el procés de difusió de les Directrius d'Equitat ha estat lent, en línia amb els dubtes expressats per la Comissió de Gènere de la Federació Catalana d'ONGD (2010) en el procés d'aprovació de les Directrius d'Equitat. El canvi de govern de la Generalitat de Catalunya es va donar a cavall entre la promulgació del Pla Director 2011-2014 i la seva posada en marxa i, en tot això, les Directrius d'Equitat van trigar uns deu mesos a ser presentades (es van publicar al desembre de 2010, però es van presentar públicament a l'octubre de 2011).

Respecte a la resta de compromisos, en el nivell estratègic el Pla Anual preveu incorporar la perspectiva de gènere en els documents de planificació estratègica per país. No obstant això, tal com es va assenyalar en la primera part de l'informe, el recent acomiadament de la tècnica de gènere produeix dubtes fundats sobre quines mesures es podran seguir amb aquests plantejaments d'incorporació de l'equitat de gènere en el nivell estratègic de planificació i, més en general, amb la implementació de les Directrius d'Equitat.

La posada en pràctica dels plantejaments estratègics

En els últims anys s'han posat en marxa nombroses mesures concretes per incorporar la perspectiva de gènere en el quefer de l'ACCD. En aquest sentit, es considera que el fet d'haver incorporat en els plans directors una doble estratègia de mainstreaming de gènere ha facilitat tenir un marc estratègic clar i complet per poder implementar les actuacions amb una certa coherència.

En relació amb les **bases de les convocatòries** cal subratllar que des de l'any 2009 s'han introduït en les sol·licituds de subvencions de l'ACCD indicadors de valoració que intenten visibilitzar de quina manera s'aborda la perspectiva de gènere, posant l'èmfasi en la descripció del context, en els criteris de selecció de la població participant i en els recursos humans i financers. No obstant això, en la convocatòria de 2011 aquesta tendència sembla haver-se revertit, ja que molts dels elements que visibilitzaven gènere en les convocatòries s'havien eliminat.⁷

⁷ Tot això malgrat que en el Pla Director 2011 es preveu entre les accions la incorporació de la perspectiva de gènere en les convocatòries de subvencions.

4. Estudi de casos

La cooperació al desenvolupament de la Generalitat també ha fet alguns passos endavant en relació amb la sistematització de la informació sobre els projectes i els recursos destinats a l'equitat de gènere. Des de l'any 2008 l'ACCD ha incorporat l'anàlisi del **Marcador d'Igualtat de Gènere del Comitè d'Ajuda al Desenvolupament**, en les seves memòries de les activitats econòmiques, donant així una informació anual sobre la concreció de la igualtat de gènere dels projectes i programes.⁸ Aquest es considera un instrument útil a fi de conèixer quant es prioritza gènere en les actuacions de desenvolupament, no sols en les actuacions específiques d'apoderament de les dones, sinó també en la seva transversalització en els altres objectius.⁹

A nivell dels **recursos humans** i de la posició de gènere en l'arquitectura de l'entitat, l'ACCD i la DGCDH disposaven des de 2007 d'una **tècnica de gènere** que impulsava tant les actuacions d'apoderament de les dones com les de transversalització de gènere. Cal considerar que la qüestió dels recursos humans és central, ja les Directrius d'Equitat estableixen que

(...) l'enfortiment de les unitats de gènere no només per implementar actuacions concretes a favor de l'equitat, sinó també per crear les condicions i vetllar per tal que la resta d'unitats s'apropiïn de les polítiques de transversalització (Directrius d'Equitat, 2010: p.25).

Les Directrius d'Equitat ressalten la importància de dotar la figura de tècnica de gènere de l'ACCD d'un equip de suport amb la creació d'una Àrea de Gènere específica, dotada dels recursos econòmics i humans necessaris, i amb una ubicació en l'estructura de la institució que garanteixi la seva incidència (Directriu 7, nivell institucional). Lamentablement aquesta recomanació queda actualment del tot incomplerta, ja que l'ACCD ja no disposa d'una tècnica de gènere.

Els **recursos econòmics i financers** són un altre element essencial per a una aposta real pels drets de les dones i l'equitat de gènere. En un context de crisi economicofinancera com l'actual, el Pla anual 2011 de cooperació de finals de setembre deixa clar que la política de cooperació al desenvolupament de la Generalitat no està exempta de retallades ja que el projecte de Llei de pressupostos destina a l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD), un 43,7% menys de recursos respecte a l'any anterior per al desplegament de les seves principals atribucions. A més a més, el Pla anual afirma que la resta dels departaments i organismes de la Generalitat preveuen per al 2011 destinar a l'ajuda oficial al desenvolupament (AOD) un 33% menys respecte el 2010 (Pla Anual, 2011: p.3).

Aquestes retallades, ja anunciades al juliol amb l'aprovació del pressupost del govern, han suscitat nombroses crítiques de la societat civil i una gran preocupació en relació als compromisos signats per la Generalitat sobre destinar el 0,7% dels recursos totals a cooperació. En paraules de la Federació Catalana d'ONGD, l'objectiu del 0,7% està cada vegada més lluny de complir-se i ni tan sols s'hi fa referència en el Pla Anual 2011. Tal com expressa l'FCONGD en la seva web:

La retallada en cooperació, una de les més dràstiques de tot el pressupost 2011, passa de 49 milions aprovats al 2010 a 22. Aquesta decisió del Govern converteix Catalunya en el país europeu que menys inverteix en solidaritat i a la cua de les comunitats autònomes de l'Estat espanyol. <http://fcong.org/fcong/>

⁸ El Marcador d'Igualtat de Gènere del CAD és un instrument que classifica les actuacions en funció del grau d'incorporació de la igualtat de gènere, dividint-les entre actuacions en què la igualtat de gènere és objectiu principal (G-2), que la igualtat de gènere té un rol significatiu encara que no sigui l'objectiu principal (G-1), i que l'actuació no té cap orientació cap a la igualtat de gènere (G-0).

⁹ Analitzar el comportament del Marcador d'Igualtat de Gènere del CAD en el període 2008-2010 és una de les recomanacions del Pla Anual 2011. No obstant això, sembla que el personal que fins al moment es dedicava a la seva sistematització i anàlisi ha canviat de funció en la recent reconfiguració de la plantilla de l'ACCD.

En aquest context de crisi, el manteniment, i encara més l'increment, dels recursos destinats a l'equitat de gènere sembla molt difícil. De fet, encara que l'**objectiu estratègic d'apoderament de les dones estigui fixat pels Plans Directores (des de l'any 2007) en un 15%** sobre el total dels recursos de la línia de desenvolupament, mai s'ha arribat a aquest percentatge. Malgrat que en els últims anys el percentatge dels recursos destinats a l'objectiu d'apoderament sobre el total dels recursos de la línia de desenvolupament havia anat incrementant-se (d'un gairebé 6% de l'any 2007 a un 9% l'any 2009 fins a un 13% el 2010), les previsions del Pla Anual per al 2011 baixen notablement aquest percentatge, fins a arribar a un 5,36%.¹⁰

Respecte al finançament, cal subratllar també que l'**objectiu transversal d'equitat entre dones i homes mai ha disposat**, en els Plans Directores que s'han succeït, **d'una partida pressupostària específica**, la qual cosa impedeix que es posi en marxa realment, més enllà de les voluntats de programació.

Sinergies i diàleg entre els diferents actors

La incorporació real de la transversalitat de gènere en la política de cooperació és un procés que necessita la contribució del coneixement i l'experiència de molts actors, i la coordinació resulta ser un element central al llarg de tot el recorregut. Per això, es considera un pas molt positiu la col·laboració que l'ACCD/DGCDAA ha instaurat amb l'**Institut Català de Dones (ICD)** tant per a l'elaboració i el seguiment dels plans directores de cooperació com dels plans de polítiques de dones de l'ICD. A més a més, com subratllen les Directrius d'Equitat, des de 2009 aquests organismes de govern tenen un conveni marc de col·laboració.

Al llarg dels anys s'ha anat també reforçant la **col·laboració amb la Comissió de Gènere de la FCONGD** (que des del 2007 disposa d'una tècnica de gènere) ja que el seu rol quant a difusió de coneixements, formació, assessorament i creació d'aliances ha estat fonamental. En aquest sentit, també els enllaços amb les organitzacions de dones i feministes dels països amb què la Generalitat coopera, és un punt imprescindible perquè la institució avanci en l'equitat de gènere des d'una visió no eurocèntrica. Sobretot gràcies al treball de la tècnica de gènere de l'ACCD en els últims anys s'han establert moltes relacions amb els moviments de dones i feministes a nivell global.¹¹

Cal destacar que la crisi econòmica actual i els canvis en el govern semblen haver fet més feble l'organisme de participació del **Consell de Cooperació al Desenvolupament**, espai de trobada entre la institució i la societat civil.¹²

Respecte a la necessitat que la Generalitat comparteixi i es coordini amb els ens locals de Catalunya, és important considerar que les Directrius d'Equitat aposten perquè la **Comissió de Coordinació amb els Ens Locals es converteixi en un espai en què es comparteixin els coneixements i les bones pràctiques de cada actor sobre gènere i cooperació al desenvolupament** (Directriu 11, nivell estratègic). En aquest sentit, l'enfortiment d'aquests tipus d'organismes podria resultar un pas rellevant per a una major coherència en l'abordatge de l'equitat de gènere en la política de cooperació al desenvolupament.

¹⁰ Aquestes dades són extractes de la Memòria 2008 de la Cooperació Catalana (ACCD, 2008); dels documents L'ajut oficial al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya l'any 2009 (ACCD, 2009) i per l'any 2010; el Pla Anual 2011.

¹¹ En el Pla Anual 2011 es preveu seguir en la participació en els espais d'interlocucions existents entre la Generalitat i les xarxes d'organitzacions de dones i feministes. No obstant això, l'absència de la tècnica de gènere en la plantilla obstaculitzarà seriosament aquest seguiment.

¹² Arran de les discrepàncies sobre les noves orientacions de la Generalitat en relació a la cooperació al desenvolupament, la preocupació de la FCONGD s'ha manifestat mitjançant l'abandonament de la seva participació a les sessions del Consell de Cooperació.

4.2 La cooperació descentralitzada des del món local

L'origen de la cooperació descentralitzada a Europa es remunta al període posterior a la Segona Guerra Mundial, quan es va iniciar la pràctica dels "agermanaments" entre ciutats, al principi sobretot entre França i Alemanya, com a iniciatives de promoció de noves relacions de pau entre els pobles després del drama de la guerra. En els anys seixanta, els agermanaments entre ciutats es van ampliar a la relació entre Europa i els països d'Àfrica, acabats de sortir del procés de descolonització i, més endavant en els anys vuitanta, els agermanaments van proliferar especialment per solidaritat política (molts agermanaments es donaven amb ciutats de Nicaragua, Cuba, Palestina, etc.) (Badia i Dalmases, 2010).

La crisi dels Estats-nació arran de la globalització va donar un impuls més al rol de les entitats locals en les relacions internacionals. Tot i això, va ser a partir de mitjan anys noranta que la cooperació descentralitzada es comença a conformar com a vertadera política local amb la campanya, patrocinada per l'ONU, per destinar el 0,7% del pressupost de les administracions públiques a la cooperació al desenvolupament. Els ajuntaments van ser entre les úniques entitats públiques a respondre positivament a aquesta crida, com a conseqüència d'una mobilització de la societat civil molt marcada en l'Estat espanyol.

De manera que, a cavall entre el vell i el nou mil·lenni, l'Estat espanyol i Catalunya van assistir a **una important consolidació de les polítiques locals de cooperació al desenvolupament**. Això va ocórrer sovint mitjançant la creació de regidories específiques (si bé la majoria de vegades estaven compartides amb altres sectors),¹³ sumant-se als agermanaments entre ciutats la cooperació indirecta (mitjançant organitzacions de la societat civil), i mitjançant l'augment del pressupost dedicat a cooperació sobre el conjunt del pressupost municipal.

¹³Segons les dades del Tercer Estudi de la cooperació local de Catalunya amb els països del Sud (2003-'04-'05), la majoria dels municipis (el 54%) encara tenen les regidories de cooperació i solidaritat integrades amb altres regidories (p.31).

Una **definició** de la cooperació descentralitzada seria:

(...) aquella duta a terme per part dels nivells de l'Administració pública diferents del Govern i de les institucions centrals, nivells que tenen, però, capacitat per prendre decisions de manera autònoma. Té el seu origen en entitats territorials descentralitzades i es dirigeix a entitats homòlogues estrangeres, actuant directament (o bé delegant la gestió a ONGD), i disposant de programes autònoms i pressupostos propis (Badia i Dalmases, 2010: p.39-40).

La **cooperació descentralitzada en l'Estat espanyol**, que es divideix entre cooperació des de les comunitats autonòmiques i des dels municipis, és una realitat extremadament rellevant. Segons les dades de l'últim estudi publicat el 2010 per Intermón Oxfam sobre la Realitat de l'ajut 2010, el conjunt de la cooperació descentralitzada tant l'any 2009 com el 2008, ha representat el 13% del total de l'AOD de l'Estat.

Pel que fa a la cooperació de **les entitats locals a Catalunya**, l'última recopilació de les dades sobre la cooperació descentralitzada és la del *Tercer Estudi de la cooperació local de Catalunya amb els països del Sud* que cobreix el període 2003-2004-2005. Lamentablement, l'estudi successiu, el quart per al període 2006-2007-2008, encara no ha estat publicat, així que cal fer referència a dades més antigues.

Segons aquestes dades, els municipis que a Catalunya realitzen accions de cooperació al desenvolupament representen el 90% de la població, i són només els municipis més petits els que no tenen aquesta funció (Tercer Estudi, 2007: p.18). La consolidació d'aquesta política pública dels ajuntaments en general es reflecteix en el fet que la majoria dels municipis tenen una partida pressupostària específica per a cooperació (el 68% dels ajuntaments catalans que fan cooperació) (Tercer Estudi, 2007: p.21). A més, està estesa també l'opció de tenir una regidoria de cooperació específica o compartida (un 37% dels ajuntaments), encara que l'opció més comuna continua sent que la cooperació s'inscriu en altres regidories (Tercer Estudi, 2007: p.22).

Actualment, la conjuntura de crisi econòmica i financera obstaculitza la continuació d'aquest procés de creixement del sector. Els ajuntaments estan vivint un moment de gran dificultat per poder garantir els serveis de proximitat que els competeix i les retallades són freqüents. En aquest context, **la cooperació al desenvolupament descentralitzada està patint importants retallades** i una crisi seriosa quant a la prioritització que se li dona entre les funcions dels municipis.

La **política de gènere des del món local** ha anat desenvolupant-se, ja que les entitats locals, per ser els actors més pròxims als moviments de la societat civil i als moviments feministes, van engegar un procés d'elaboració de polítiques/mesures locals per respondre a la necessitat de serveis específics de promoció de l'equitat de gènere. Amb el temps també es van anar consolidant figures encarregades d'anar transversalitzant l'enfocament de gènere al conjunt de les àrees d'actuació dels ajuntaments.

En general, als ajuntaments s'han consolidat les polítiques de gènere a través de la posada en marxa de **serveis estables d'atenció a les dones**, la creació d'estructures **tècniques** específiques i la institució d'òrgans polítics competents en la matèria (les **regidories**) que, fent part del govern, poden incidir en la planificació i decisions polítiques (Lombardo, 2002). També cal destacar l'existència de nombrosos **Consells de Dones** en els diferents ajuntaments, que són òrgans de participació de les organitzacions de dones i feministes, i de consulta per als ajuntaments en relació a la planificació i seguiment de les polítiques locals d'igualtat de gènere.

En un estudi sobre les polítiques locals de gènere als ajuntaments de Catalunya (Gelambí, 2005) s'indica com els ajuntaments estan engegant pràctiques diferents en relació a la política local de gènere mitjançant regidories específiques, plans d'igualtat, estratègies de transversalització, etc. Malgrat les bones pràctiques, l'autora destaca les dificultats generals expressades per les regidories de dones o d'igualtat per engegar un treball transversal real que involucri els diferents departaments, ja que l'organització administrativa "impossibilita que es treballi transversalment, ja que ningú dins de l'administració vol perdre poder" (Gelambí, 2005:p.113).

No obstant el rol important de la cooperació descentralitzada com a forma diferent i més democràtica de cooperar, l'equitat **de gènere té grans dificultats per incorporar-se com a eix vertebrador en la cooperació al desenvolupament local**. Tal com subratlla l'estudi de l'Observatori de la Cooperació Descentralitzada Unió Europea-Amèrica Llatina, malgrat que gènere representi cada vegada més un eix transversal dels plans directors, els projectes que promouen l'equitat de gènere continuen representant una gran minoria.

Malgrat que la perspectiva de gènere és un eix transversal cada vegada més en els plans rectors de la cooperació al desenvolupament, tant a nivell nacional com d'organismes internacionals, gairebé no es donen projectes en forma espontània de cooperació descentralitzada centrats en la temàtica de gènere (Franco Ortiz, Laia y Maluquer Margalef, Elizabeth, 2008: p. 141).

De fet, l'estudi emfatitza com la falta de prioritització de l'equitat de gènere entre els objectius claus de les polítiques locals de cooperació al desenvolupament és el reflex de l'escassa centralitat que tenen les polítiques de gènere en el conjunt de les polítiques locals, i no només locals. Així doncs, la situació de la incorporació de gènere en les polítiques locals de cooperació representa un afer pendent i pel qual hi ha encara molt camí per fer. A continuació, s'analitzen els aspectes d'avanços detectats en cadascun dels ajuntaments considerats, per poder traçar el camí que fins ara s'ha fet i el que encara es pot fer.

En la següent secció de l'informe, s'entra en ple en l'anàlisi de les entitats locals que han participat a l'estudi: el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament i els municipis que són, en ordre de dimensió, Barcelona, Terrassa, Lleida, Girona, Cornellà de Llobregat i Granollers. Per a cadascun d'ells s'han analitzat des de la perspectiva de gènere els tres temes indicats en l'apartat de "plantejaments bàsics per a l'anàlisi"; és a dir, la dimensió estratègica de la cooperació al desenvolupament de l'ajuntament, la posada en pràctica dels plantejaments estratègics i les sinergies i diàlegs amb altres actors de la cooperació.

Per a cada entitat s'ha efectuat una entrevista que va permetre completar i enriquir les informacions, permetent que l'informe pugui facilitar una visió el més realista possible de la incorporació de l'equitat de gènere a les pràctiques de la cooperació al desenvolupament des del món local.

4.2.1 La coordinació entre els ens locals: el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament (FCCD)¹⁴

El Fons Català de Cooperació al Desenvolupament (FCCD) neix el 1986 per respondre a la necessitat creixent de coordinació entre els actors locals, cada vegada més actius en la cooperació descentralitzada. És una organització formada per ajuntaments i altres organitzacions municipals i supramunicipals (diputacions, consells comarcals i mancomunitats) que destinen part del seu pressupost a finançar accions de cooperació al desenvolupament gestionades per l'FCCD.

Tal com subratlla el *Primer Estudi de la cooperació local de Catalunya amb els països del Sud* que cobreix el període 98-99-00, l'FCCD sorgeix per respondre als riscos més comuns de la cooperació descentralitzada. Entre ells, l'"atomització", és a dir "la multiplicació de petits esforços dispersos tant en el temps com en l'espai", la qual cosa dificulta la "consolidació i l'ésser constantment avaluat i reorientat" (Primer Estudi, 2001: p.20).

Per tot això, el paper de l'FCCD en la promoció d'una coherència institucional sobre gènere i desenvolupament és d'especial importància pel seu rol mateix d'entitat coordinadora del conjunt dels recursos dels socis, amb la qual cosa també li competeix la unificació de les línies estratègiques d'actuació, dels criteris d'anàlisi i de l'avaluació dels projectes.

La dimensió estratègica de la cooperació al desenvolupament del FCCD

Actualment les actuacions de l'FCCD es regeixen sobre el **Pla Estratègic de l'FCCD 2008-2012** i les seves Línies estratègiques. Segons el Pla Estratègic 2008-2012, l'objectiu últim de les accions de l'FCCD és "la millora de les condicions de vida de les dones i els homes dels països del sud i la reducció de les injustícies socials".

Tal com se subratlla en el Pla, les àrees temàtiques d'actuació dels projectes finançats a través de l'FCCD són molt variades, distribuint-se entre "promoció dels drets humans i de la democràcia, suport organitzatiu, sanitat, protecció del medi ambient, educació, formació i desenvolupament local" (Pla Estratègic: p.34). Els **ODM i la Declaració de París** són els dos instruments internacionals que es presenten com a referència per a les actuacions de l'FCCD.

A l'entrevista, es va afirmar que el Pla Estratègic 2008-2012 respon a la necessitat d'establir línies d'actuació per reforçar la política pública de cooperació dels ajuntaments. Segons es va comentar a l'entrevista, molts dels ajuntaments socis de l'FCCD no tenen estructurada una política de cooperació i es limiten a la distribució de recursos a les organitzacions. En aquest sentit, el **Pla Estratègic respon a aquesta necessitat de reforç institucional de la política local de cooperació**.

En línia amb l'anterior, el Pla manifesta la voluntat de contribuir a "donar coherència i millorar l'impacte i la visibilitat de tot el sistema de cooperació descentralitzada local a Catalunya" gràcies a la racionalització dels fons assignats, l'augment de la concentració geogràfica i temàtica, de la visibilitat de l'FCCD, etc. (Pla Estratègic: p.41). En concret, el pla preveu tres programes per al període 2008-2012: els programes PQ (Programa de millora de la Qualitat), PL (Programa de Lideratge del coneixement) i PX (Programa de creació de Xarxes).

Quin pes té l'equitat de gènere en la planificació estratègica de l'FCCD? Cal subratllar que en tota la primera part del Pla, l'equitat de gènere i els drets humans de les dones estan absents. Per exemple, **no apareixen a la part del Pla Estratègic que traça les referències als instruments marcs internacionals**, havent-se pogut esmentar, entre altres, la Plataforma d'Acció de Beijing de 1995 i la CEDAW.

¹⁴Per a la redacció de l'apartat sobre el FCCD s'ha disposat de les aportacions de Bernat Moreno (Director de gestió) i Albert Pujol (Responsable de projectes de sensibilització i de coordinació web), ambdós entrevistats el dia 7 de novembre de 2011.

A l'entrevista, es va explicar la falta de protagonisme de gènere en el Pla, vinculant principalment aquesta absència al rol que l'FCCD té, que no resideix tant a fixar prioritats sectorials o geogràfiques (la qual cosa competeix als ajuntaments) sinó més aviat a fixar línies d'actuació de suport institucional. A l'entrevista es va emfatitzar molt el fet que el **Pla Estratègic representa un primer pas de l'FCCD** per intentar reconsiderar el rol que en els últims 25 anys han representat els ajuntaments en la cooperació, que ha estat principalment (amb algunes excepcions) el de "repartidor de recursos", sense incidir en les prioritats temàtiques o geogràfiques, deixant a les mans únicament de les organitzacions de la societat civil les decisions sobre el tipus de projectes a finançar.

A més a més, es va subratllar amb èmfasi a l'entrevista que en un moment de crisi econòmica com l'actual, és encara més important per a l'FCCD **acompanyar als ajuntaments perquè "no se surtin de la cooperació"**, ja que hi ha una tendència a posar en un segon pla la política de cooperació a favor d'altres polítiques locals. Pel que sembla, tal com es va comentar a l'entrevista, molts ajuntaments no consideren els beneficis de la cooperació al desenvolupament en termes de justícia i cohesió social.

Segons el que s'ha dit a l'entrevista, els temes que el Pla Estratègic prioritza (tals com el codesenvolupament) són un reflex de la importància general que els ajuntaments posen en el tema. En aquest sentit, **l'equitat de gènere i els drets de les dones no semblen tenir la mateixa importància en les preocupacions municipals**, encara més en una conjuntura econòmica com l'actual, en que està en perill la mateixa política local de cooperació.

Malgrat la falta de prioritització per part de la majoria dels ajuntaments, també cal subratllar que e l'FCCD no sembla fomentar un enfocament d'"enfortiment institucional" que incorpori la perspectiva de gènere, malgrat la importància de desenvolupar una política local de cooperació que inclogui en els seus plantejaments la superació de les desigualtats de gènere.

Impulsar l'ús d'eines de la perspectiva de gènere que tinguin en compte les desigualtats de poder, i l'accés i el control dels recursos disponibles en determinats contextos, permet fer un tomb de 180 graus als enfocaments assistencialistes en la cooperació que, segons s'afirmà a l'entrevista, tenen la majoria dels ajuntaments.

Tal com afirma l'article de l'Observatori de la Cooperació Descentralitzada Unió Europea-Amèrica Llatina sobre gènere en la cooperació local:

Els projectes centrats en la temàtica de gènere (...) estan aconseguint que les institucions locals d'ambdós continents avancin en la incorporació de la perspectiva de gènere en les institucions, així com de les dones com a actores de primer nivell a la política local. Les diferents modalitats de gestionar serveis públics, de planificar i avaluar polítiques públiques de les entitats sòcies d'un projecte es comparteixen i es debaten de manera que se'ls permet millorar les seves capacitats i aprendre'n d'altres en relació a l'objectiu comú d'institucionalitzar la perspectiva de gènere en l'àmbit local (Franco Ortiz, Laia y Maluquer Margalef, Elizabeth, 2008: p. 141).

La posada en pràctica dels plantejaments estratègics

A l'entrevista es va posar de manifest que, encara que l'FCCD no té una política activa proequitat de gènere, sí que es té en compte en l'avaluació dels projectes presentats per al finançament de l'FCCD. Els **critèris generals de les bases de subvencions** estableixen que els projectes que es beneficien del finançament de l'FCCD han de respectar els drets de les dones, així com els drets de la infància, en definitiva, de "tots els sectors més febles de la societat". Tal com es va explicar a l'entrevista, l'FCCD té com a principi bàsic no finançar cap projecte que pugui "discriminar les dones".

4. Estudi de casos

En coherència amb això, el document de *Prioritats per a la destinació de recursos del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament* afirma que els projectes han de fomentar la “equitat i la tolerància”. Per això el document estableix que s’engegaran de forma prioritària els projectes per “als sectors doblement oprimits com *són les dones*, els grups ètnics, els nens i altres” (cursiva de les autores). A l’entrevista es va afirmar que, en general, en el procés d’avaluació, els projectes que promouen els “drets de la dona” tindran un “plus de valoració”.

És important també subratllar que en les bases de les convocatòries de l’FCCD, una de les prioritats de la línia de cooperació al desenvolupament és fomentar aquells projectes que siguin promoguts per dones o que tinguin les dones com a “principals beneficiàries”.

A través de la Memòria del 2010 de l’FCCD i la base de dades disponibles en el web **no es pot identificar un percentatge concret de projectes finançats que promoguin els drets de les dones**, ja que estan dividits per àrees geogràfiques o país i no per temes o línies estratègiques. No obstant això, a l’entrevista s’ha facilitat una sistematització que recull uns 190 projectes que són gestionats o que porten endavant accions per a les dones, des de l’any 1995 fins a 2011. Són projectes molt diferents, que van des de la construcció de centres maternoinfantils, suport a les activitats productives, capacitació política per a dones, etc.

A l’entrevista es va subratllar que, més enllà dels projectes específics, les dones participen, ja sigui directament o indirectament, en la majoria de les actuacions. Segons s’afirma, en els projectes de cooperació les dones tenen un rol central, perquè són “les defensores de la família” i “la part més activa” de la societat.

En aquest sentit és important subratllar que **treballar amb les dones no és sinònim de treballar per a la superació de les desigualtats de gènere**. Elaborar un projecte dirigit a les dones no és suficient per considerar-lo un projecte amb perspectiva de gènere, ja que un projecte pot dirigir-se a elles sense tenir en compte el caràcter relacional de les relacions de gènere: és important no considerar les dones, ni els homes, fora del context de les relacions de poder en què estan immerses, sinó considerar aquestes relacions com un factor central en la determinació de les seves possibles eleccions i oportunitats.

La perspectiva de gènere permet, d’una banda, que els projectes es fonamentin en una **anàlisi de gènere** que identifiqui les relacions de poder de gènere del context, com es distribueixen els recursos entre dones i homes, qui té el control d’aquests recursos, com es divideix entre dones i homes la càrrega de treball de les tasques domèstiques i familiars (treball reproductiu) amb el que es considera “treball productiu”.

D’altra banda, fomentar projectes amb perspectiva de gènere significa treballar per **transformar les relacions de gènere**, és a dir, no només narrar i evidenciar la situació de les dones en un context determinat, plantejant activitats que enforteixin les dones en els seus rols assignats, sinó més aviat contribuir a recolzar un procés de transformació (cultural, social, econòmic, personal, etc.) i d’apoderament de les dones.

Respecte als **recursos econòmics**, les dades facilitades en la Memòria de 2010 mostren una disminució de més d’un milió d’euros del finançament a projectes de cooperació, passant d’uns 4 milions i mig per a l’any 2009 a poc més de 3 milions per al 2010. A més a més, a l’entrevista es va afirmar que, tot i que encara no se saben els números exactes, les previsions per al 2012 són d’una reducció encara major o, en el millor dels casos, el manteniment dels recursos de l’any 2011.

Tal com ja s'ha dit, no hi ha indicadors establerts de sistematització que puguin identificar eventuais baixades del percentatge de finançament destinat a projectes de promoció de l'equitat de gènere. No obstant això, a l'entrevista es van facilitar dades desglossades dels projectes en què es calcula l'import anual de projectes destinats a dones: **les dades mostren una disminució important en els últims anys**, passant d'un finançament l'any 2007 a projectes "de o per a dones" de més de 450 mil euros, a uns 134 mil aprovats per a l'any 2011.

L'equip **tècnic** de l'FCCD (unes 18 persones) està estructurat per àrees geogràfiques, a més de les àrees de gestió. Tal com s'explicà durant l'entrevista, no hi ha una especialització temàtica del personal, encara que sí que hi ha algunes especialitzacions en codesenvolupament i en temes de pau, però no en gènere. No obstant això, es va afirmar que tot el personal tècnic ha participat en jornades o té una formació que inclou també algun tipus de coneixement en gènere. Especialment l'equip avaluador dels projectes, ja que té un especial interès en què els projectes no siguin discriminatoris contra les dones i no enforceixin estereotips.

En referència a les **formacions en gènere**, cal subratllar que en el Pla Estratègic de l'FCCD 2008-2012 hi ha una referència a gènere en una de les actuacions programades per millorar les capacitats dels "tècnics municipals", mitjançant la introducció de "criteris de gènere" en la formulació de projectes (Pla Estratègic: p.51). No obstant això, no es va fer constar a l'entrevista que ara per ara s'hagin posat en pràctica o estiguin planificades formacions en gènere d'aquest tipus.

Sinergies i diàleg entre els diferents actors

L'FCCD és una entitat que té com a objectius principals el suport tècnic als seus municipis socis, el lideratge en la creació de coneixement i el suport institucional a les polítiques públiques locals de cooperació al desenvolupament. És a dir, **el seu rol de coordinació entre els ens locals és molt fonamental**. A més a més, està present en la representació dels municipis en la Comissió de Coordinació amb els Ens Locals i el Consell de Cooperació al Desenvolupament.

El Pla estratègic 2008-2012 subratlla la necessitat d'una **major coherència entre les actuacions dels socis i en la gestió dels projectes**, així com la voluntat de crear i enfortir xarxes de cooperació. En aquest sentit, **el seu rol podria ser essencial en la promoció d'una major coherència en la incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques locals de cooperació**. No obstant això, els temes relacionats amb l'equitat de gènere no semblen tenir una centralitat en els eixos d'actuació de l'FCCD. Per exemple, fins ara no ha existit una comissió de treball de l'FCCD que s'especialitzés en equitat de gènere o drets de les dones, segons es va afirmar durant l'entrevista.¹⁵

La relació de l'**FCCD amb la Generalitat de Catalunya** sembla contínua ja que a l'entrevista s'ha declarat que fins ara hi ha hagut una línia de treball directa. Hi ha convenis de col·laboració, sobretot en els temes de formació i per a la realització d'estudis sobre la cooperació descentralitzada. D'altra banda, en el nivell estratègic, l'FCCD ha participat en alguns grups de treball i de reflexió sobre les diferents estratègies i per a l'elaboració del Pla Director. A més a més, l'FCCD va participar amb la intervenció de la seva presidenta en la presentació de les Directrius d'Equitat de la Generalitat.

¹⁵Cal subratllar que a l'entrevista també és va assenyalar que l'FCCD està en una fase de reconfiguració de les comissions de treball, així que encara no és possible saber quins seran específicament. Fins ara les comissions de treball han estat de "Municipalisme", "Codesenvolupament" i "Pau i diplomàcia de ciutats".

4. Estudi de casos

4.2.2 Els municipis

Com a **nota introductòria** dels apartats referents als municipis es destaca que cadascun d'ells inclou una fitxa amb algunes dades sobre les diferents realitats municipals. En la fitxa es presenta, en primer lloc, **la dimensió de la ciutat i la seva posició en relació al territori**. Aquests factors poden influir de forma important tant en l'existència i la consolidació de la política de cooperació municipal, com en l'estructuració d'una política d'igualtat des de l'ajuntament.¹⁶

Disposar o no d'una regidoria que tingui responsabilitats específiques en relació a la cooperació al desenvolupament és un altre element que pot representar un senyal de prioritització d'aquesta política en el marc de les actuacions municipals.¹⁷ Seguint el mateix criteri, s'introdueix a la fitxa també l'existència d'una regidoria de "dones" o de "igualtat".¹⁸

Altres elements que es presenten a la fitxa són l'existència d'un **consell municipal de cooperació i d'una coordinadora al territori de les organitzacions de la societat civil**. En la mesura que un ajuntament consolida la seva política de cooperació i s'enforteix la societat civil, molts ajuntaments han optat per crear un instrument de participació i intercanvi entre representants municipals i organitzacions (Tercer Estudi, 2007).

El compliment del percentatge del 0,7% del pressupost de les administracions a la cooperació al desenvolupament és una altra informació que es facilita a la taula. Tal com s'ha dit, aquest percentatge ha representat l'impuls al voltant del qual s'ha desenvolupat la política local de cooperació i els ajuntaments han estat les úniques entitats de l'Estat espanyol que s'han compromès a complir l'objectiu del 0,7% (Tercer Estudi, 2007).

L'últim punt indica l'adhesió **de l'ajuntament a l'FCCD**, element considerat important per a la coordinació entre les entitats municipals.

¹⁶Vegeu respecte a la relació entre dimensió de l'ajuntament i polítiques d'igualtat la investigació de Gelambí (2005).

¹⁷En Tercer Estudi de la cooperació local de Catalunya amb els països del Sud de l'FCCD s'assenyala la diferència entre ajuntaments que disposen d'una regidoria específica nominal per a la cooperació, els que comparteixen la regidoria nominal de cooperació amb una altra regidoria i els que integren els temes de cooperació en altres regidories sense que figuri en el nom de la regidoria. Tal com indica l'estudi "el fet d'haver-hi regidoria de cooperació acostuma a reflectir l'aposta per les polítiques solidàries, que habitualment s'acompanya amb la dotació de recursos mitjançant una partida específica" (p.22).

a) Barcelona¹⁹

Població

1.619.337 (2010)²⁰

Característiques del municipi

Capital de la província de Barcelona i de la Comunitat Autònoma de Catalunya

Regidories de cooperació

Nominalment no hi ha una regidoria de cooperació, l'àrea depèn políticament de la Regidoria de Presidència i Territori.

Regidories de "Dones", "Igualtat", "Gènere"

Regidoria de Dona i Drets Civils

Consell de Cooperació Internacional per al Desenvolupament

Des de 1999

Societat civil organitzada representada en el Consell de Cooperació

Confederació Catalana d'ONG per la Pau, els Drets Humans i el Desenvolupament <http://www.confederacio.org/>

Assoliment 0,7% i percentatge destinat a cooperació

Segons el Pla anual de treball del 2011, no s'aconsegueix el 0,7%

Participació a l'FCCD

Des de 1999

L'Ajuntament de Barcelona comença el seu recorregut al camp de la solidaritat internacional i la cooperació amb el seu suport a la ciutat de Sarajevo durant la guerra al principi dels anys noranta. No obstant això, tal com va succeir a la majoria dels ajuntaments a Catalunya, va ser durant la campanya per destinar el 0,7% del pressupost a la cooperació internacional que la ciutat es va mobilitzar i va començar a consolidar-se la cooperació al desenvolupament com a política pública.

De fet, l'Ajuntament de Barcelona es va sumar als ajuntaments que es van comprometre a destinar aquest percentatge a cooperació; i va néixer, el mateix 1994, el programa Barcelona Solidària. Les activitats de l'ajuntament se centren, d'una banda, en la cooperació directa amb la resta d'ens locals i, de l'altra, en la concessió de subvencions mitjançant el programa Barcelona Solidària.

El Pla Director de cooperació internacional, solidaritat i pau 2009-2012 fa èmfasi en la importància per a la ciutat de Barcelona de la seva projecció internacional, que es concreta en la seva participació en nombroses xarxes internacionals de cooperació i en la voluntat de "consolidar el model d'intervenció de ciutat-ciutat de caràcter integral i multidisciplinari" (Pla Director: p.17).

Actualment, arran de les eleccions municipals de maig de 2011, s'ha instaurat un nou govern municipal, que es va establir formalment com a tal el primer de juliol de 2011. Per això els canvis són molt recents i, encara que es coneixin les regidories polítiques de govern, no es coneix encara de forma definitiva de quina manera els canvis en el nivell polític condicionaran el nivell de gestió tècnica.²¹

De totes maneres, respecte al nivell polític, l'actual govern no ha mantingut la Regidoria de Participació Ciutadana, Solidaritat i Cooperació, ja que s'ha reduït el conjunt de regidories. Així, actualment l'àrea de cooperació se situa políticament sota la Regidoria de Presidència i Territori. Des del punt de vista de la gestió executiva de l'administració de la ciutat, l'àrea de Cooperació Internacional, Solidaritat i Pau se situa sota la Gerència de Recursos; no obstant, encara no es coneix la configuració definitiva d'aquesta àrea.

¹⁸En el seu estudi, Gelambí (2005) indica que la presència d'una regidoria responsable de les polítiques de gènere és un indicador que l'ajuntament aposta per aquests temes, encara que assenyala també que no sempre és així i que hi ha ajuntaments que, encara que no tinguin regidoria específica, demostren una especial atenció als temes relatius a equitat de gènere.

¹⁹Per a la redacció de l'apartat sobre l'Ajuntament de Barcelona s'ha comptat amb les aportacions de Laura Mendoza Díaz (Directora del Programa de Solidaritat i Cooperació Internacional) entrevistada el dia 13 d'octubre de 2011.

²⁰Idescat: El municipi en xifres: <http://www.idescat.cat/emex/Internacional>

4. Estudi de casos

La dimensió estratègica de la cooperació al desenvolupament de l'ajuntament

Des del 2006, l'Ajuntament de Barcelona va decidir dotar-se d'un Pla Director per a la planificació estratègica de les seves actuacions en el sector de la cooperació al desenvolupament. Va ser així que es va elaborar el Pla Director de cooperació internacional, solidaritat i pau 2006-2008, al qual va seguir el **Pla Director de cooperació internacional, solidaritat i pau 2009-2012** (Pla Director 2009-2012). Aquest Pla Director 2009-2012 continua sent la referència de planificació per a les actuacions tant del municipi com de les entitats de la societat civil, i ho continuarà sent fins al 2012.

Aquest Pla Director 2009-2012 és un instrument ampli i complet, on l'Ajuntament estableix el seu marc estratègic d'actuació mitjançant la definició de:

- g) el marc de referència
- h) la missió, els principis i els valors
- i) el marc estratègic
- j) el marc operacional i pressupostari

Respecte a l'anàlisi d'aquest instrument des de la perspectiva de gènere, resulta interessant el marc de referència del Pla Director 2009-2012, ja que **presenta un ventall ampli d'instruments**. Aquests comprenen tant la normativa i les estratègies de cooperació a Catalunya (el Pla Director anterior 2006-2008 de l'ajuntament, la Llei catalana de cooperació de 2001 i el Pla Director de la Generalitat de Catalunya 2007-2010, entre d'altres), com l'estratègia de l'ajuntament (Pla d'Actuació Municipal 2008-2011) i de l'Estat espanyol (Pla Director de la cooperació espanyola 2005-2008). Això resulta d'especial interès, ja que aquestes referències permeten reflectir alguns instruments que, tant el marc català com el marc estatal, han anat incorporant en els últims anys molts elements d'anàlisi i de foment de l'equitat de gènere, tal com s'ha esmentat en la primera part de l'informe.

En referència als documents marc internacionals es posa l'èmfasi, sobretot, en els **ODM i en la Declaració de París**. No obstant això, s'esmenta també a la **Plataforma d'Acció de Beijing**, encara que entre tantes d'un llistat i no com un marc del sistema de drets humans de les dones.

En el marc de referència, a la part relativa al *marc conceptual*, el Pla Director 2009-2012 declara adoptar un "enfocament de drets", per això:

(...) vincula la pobresa amb la violació de drets i per tant exigeix partir d'una anàlisi de les seves causes estructurals que permeti identificar els canvis a les polítiques i pràctiques necessàries per transformar la situació.

S'orienta, doncs, cap a transformacions estructurals (negreta de les autores, Pla Director 2009-2012: p. 16).

Així mateix,

*(...) considera les persones subjectes de drets i aposta per un **procés d'apoderament**, presa de consciència i enfortiment de les capacitats d'aquells que no gaudeixen dels seus drets, per tal que els reclamin i els gaudeixin* (negreta de les autores, Pla Director 2009-2012: p. 16).

És a dir, el **Pla Director 2009-2012 assumeix alguns dels conceptes clau de l'enfocament de gènere en el desenvolupament** i que els moviments feministes han anat elaborant i emfatitzant: l'enfocament de drets i l'estratègia d'apoderament de les persones, posant l'èmfasi en les transformacions estructurals de les societats. No obstant això, encara que la proximitat entre aquests plantejaments es pugui destacar, no es troba un vincle explícit d'aquest marc conceptual amb l'enfocament de gènere i feminista.

La *missió* de la cooperació al desenvolupament de l'Ajuntament de Barcelona és molt àmplia en el seu plantejament, ja que inclou l'eradicació de la pobresa, la cohesió social, el desenvolupament humà sostenible, la lluita contra les desigualtats i la injustícia, l'educació per a la ciutadania. Un altre cop, **no es troba una referència explícita a la igualtat de gènere**, encara que es destaquï l'amplitud dels plantejaments.

²¹ Aquest és un punt que s'ha emfatitzat a l'entrevista amb l'Ajuntament de Barcelona, ja que s'ha volgut aclarir que s'està en un procés de canvis i que, quan aquests siguin definitivament implantats, l'estructura tècnica pot variar respecte al que s'ha explicat en l'entrevista.

El Pla Director estableix una sèrie d'*objectius estratègics* (al seu torn compostos per *objectius específics*), que marquen les línies generals de treball en coherència amb el Pla Director anterior, i uns *eixos transversals* que deuen incorporar-se en "totes i cadascuna de les actuacions de l'ajuntament" (Pla Director 2009-2012: p.27).

Cal subratllar que l'equitat **de gènere està present tant en els objectius estratègics com en els eixos transversals.**

Concretament, l'objectiu estratègic d'"Augmentar les capacitats humanes i socials" té com a finalitat contribuir a la cobertura de "les necessitats socials bàsiques" incloent "**l'apoderament de les dones**" entre els sectors d'actuació i declarant que s'haurà de posar una atenció especial als col·lectius subjectes a discriminacions com la de sexe o opció sexual, entre d'altres.

Entre els **objectius específics** es troba un específicament destinat a les dones:

Augmentar les capacitats i l'autonomia de les dones, reconèixer, visibilitzar i promoure el seu apoderament subjectiu, col·lectiu i d'incidència política i la seva participació equitativa, real i efectiva en els processos de desenvolupament humà (Pla Director 2009-2012: Objectiu específic 2.5).

En línia amb l'estratègia de mainstreaming de gènere, el Pla Director 2009-2012 presenta entre els seus eixos **transversals** "promoure l'equitat entre els dones i els homes mitjançant l'aplicació de la perspectiva de gènere". Citant la importància de la Plataforma d'Acció de Beijing de 1995 i el marc internacional successiu per promoure els drets humans de les dones, el Pla Director declara que l'equitat de gènere és imprescindible per a la posada en marxa d'un desenvolupament humà real. A més a més, declara que, tal com estableix l'enfocament de gènere en el desenvolupament, en qualsevol actuació cal considerar

(...) les diferències i les desigualtats que existeixen entre les dones i els homes en una societat determinada (en els seus rols i responsabilitats, necessitats i interessos, accés i control dels recursos i del poder) amb l'objectiu d'establir mecanismes que tendeixin a reduir les desigualtats en tots els àmbits i aconseguir un sistema sexe-gènere més equitatiu, just i solidari (Pla Director 2009-2012: p. 36).

La posada en pràctica dels plantejaments estratègics

Com ja s'ha dit, la planificació estratègica és un element important en la promoció d'actuacions que promoguin l'equitat de gènere, no obstant això cal veure també com allò "declarat" en els documents de planificació es concreta a la pràctica. És a dir, és important prestar atenció a totes aquelles mesures (actuacions, recursos, indicadors) que puguin contribuir a donar seguiment als principis generals plantejats en la planificació estratègica.

En el cas de l'Ajuntament de Barcelona, s'ha vist com el Pla Director presenta un ampli programa de cooperació al desenvolupament, incorporant també la doble estratègia del mainstreaming de gènere, amb un objectiu específic d'apoderament de les dones i un eix transversal d'equitat. **Davant d'aquest marc relativament complet, les majors dificultats semblen residir en posar-lo en pràctica.**

Respecte a la cooperació indirecta, és a dir, la que duen a terme les organitzacions de la societat civil mitjançant el finançament de l'ajuntament per a projectes de cooperació al desenvolupament, s'assenyala que **les bases de la convocatòria de Barcelona Solidària** recalquen els objectius establerts en el Pla Director 2009-2012. En aquest sentit hi ha coherència amb el Pla Director, i els projectes presentats han de tenir connexió amb els objectius estratègics, els seus objectius específics i han de promoure els eixos transversals. Això pot suposar una **oportunitat per a la promoció de projectes amb perspectiva de gènere** ja que, tal com s'ha vist, el Pla Director promou el mainstreaming de gènere.

4. Estudi de casos

No obstant això, en un nivell més concret de posada en pràctica, es va comentar a l'entrevista que en l'anàlisi dels projectes per a l'admissió al finançament **no hi ha establerts uns requisits específics** que posin especial atenció als projectes que promoguin l'equitat de gènere i els drets de les dones.

Tampoc es dóna seguiment a la disposició del Pla Director que fixa que es destini a l'**objectiu d'apoderament de les dones com a mínim un 5% dels recursos totals** assignats al Pla. Malgrat que sobre el paper resulta ser un compromís prometedor, en la pràctica no es té en compte que cal destinar aquest percentatge en la distribució dels recursos a través de les convocatòries.

Com a qüestió més general, cal considerar que en l'actualitat l'ajuntament **no disposa d'eines de sistematització** que recullin i classifiquin els projectes presentats sobre la base dels objectius estratègics i específics, així que resulta difícil donar seguiment a la voluntat programàtica de garantir que una part del pressupost es destini a l'apoderament de les dones. No obstant això, tal com es va apuntar durant l'entrevista, és un procés que s'està iniciant des de l'equip tècnic, ja que des de fa alguns mesos s'estan classificant els projectes per tenir una base de dades de les convocatòries.

En relació als projectes, l'ajuntament **finança algunes actuacions que tenen perspectiva de gènere** i un impacte rellevant en la promoció dels drets de les dones. A l'entrevista es va remarcar que això es deu a l'existència d'algunes organitzacions de la societat civil que tenen una àmplia expertesa en aquests temes i que, per les seves capacitats tècniques, aconseguixen puntuacions altes en el procés de selecció dels projectes.

La continuïtat d'aquest tipus de projectes s'atribueix a les capacitats de les organitzacions, no tant a la voluntat clara des de l'ajuntament de canalitzar part dels seus esforços financers per a projectes amb perspectiva de gènere. No obstant això, a l'entrevista també es va posar de manifest que sovint moltes organitzacions que es presenten a les convocatòries no tenen una perspectiva de gènere incorporada al seu treball encara que en el discurs pugui figurar la paraula "dona" o "gènere".

En relació a la **cooperació directa** de l'ajuntament, a l'entrevista s'han assenyalat alguns projectes que treballen explícitament amb els drets de les dones. Un d'ells comprèn el tema de la violència de gènere a Mèxic, recolzant el sistema de prevenció i assistència per a dones que han patit violència de gènere, realitzat en col·laboració amb la Regidoria de Dona i Drets Civils.²² L'altre projecte esmentat a l'entrevista consisteix en el suport a l'apoderament de dones polítiques a la ciutat de Fes al Marroc, amb la col·laboració de la Fundació SURT. Un altre és el de suport a municipis de la República Democràtica del Congo per a l'assistència psicosocial contra la violència sexual en contextos de guerra, en col·laboració amb l'ONGD Farmacèutics Mundi.

Respecte als **recursos financers**, el pressupost general assignat a cooperació va disminuir un 15% pel 2011, no obstant això no es preveuen gaires canvis en la programació per a l'any 2012, i la disminució hauria de mantenir-se en un 3% aproximadament, segons el que es va afirmar a l'entrevista.²³ L'horitzó del 0,7%, que va ser un dels impulsos per engegar una cooperació al desenvolupament municipal, no s'atendrà tampoc per a l'any 2012 ja que, tal com es va comentar durant l'entrevista, resulta ser un objectiu "impossible" amb la crisi econòmica i financera actual. Respecte als recursos destinats específicament a gènere, ja s'ha dit que la disposició del Pla Director 2009-2012 de dedicar almenys el 5% del pressupost a l'objectiu específic d'apoderament de les dones no es concreta en la pràctica. A més, s'afegeix que els eixos **transversals del Pla Director** (entre ells el de la "perspectiva de gènere") **no tenen assignat cap recurs específic per a la seva implementació**.

Davant d'aquest panorama d'escassetat econòmica és difícil disposar de recursos financers i humans per portar endavant un treball de cooperació al desenvolupament proequitat i amb perspectiva de gènere. Tal com es va emfatitzar en l'entrevista, l'equip **de l'ajuntament de l'àrea de cooperació i solidaritat** que té la responsabilitat de gestionar el conjunt de les actuacions de cooperació està format per unes sis/vuit persones, que no tenen competències especialitzades en gènere, encara que a l'entrevista es va manifestar la voluntat tècnica d'especialitzar al personal en diferents temes, atribuint a una persona les competències de la **figura de "referent en gènere"**. No obstant això aquesta intenció no se sap com es podrà concretar, ja que en l'actualitat encara es desconeix la nova configuració de l'equip de l'àrea.

En relació a això, es va subratllar a l'entrevista que l'equip de l'àrea participa en **formacions** per afinitat i utilitat dels diferents temes en relació amb el seu treball, més que per una planificació formativa clara del personal. Aquest també és un punt que es vol enfortir, i que podria significar un pas endavant significatiu, si incorporés també gènere com a eix vertebrador del programa formatiu del personal.

Sinergies i diàleg amb altres actors de la cooperació

Un punt important per avançar en la incorporació de la perspectiva de gènere a l'ajuntament i en la seva cooperació al desenvolupament, és enfortir un sistema de col·laboració i intercanvi de coneixements i bones pràctiques sobre aquests temes, tant internament com externament a l'entitat.

A nivell de la **programació general de l'ajuntament, al Programa d'actuació municipal (PAM) 2008-2011** es van assumir una sèrie de compromisos amb la cooperació al desenvolupament, estant la "promoció de la perspectiva de gènere" (p.107) entre les mesures que s'han de considerar transversals en el conjunt de les actuacions de l'ajuntament.

També és important considerar la voluntat de la **Regidoria de Dona i Drets Civils** de transversalitzar gènere. Tal com s'afirma en el document *Balanç de polítiques de dones i d'igualtat de gènere 2007-2011*, durant aquest període es va crear el Programa d'equitat de gènere de l'Ajuntament de Barcelona. Aquest s'ha desplegat en dues línies principals d'actuació: d'una banda, l'elaboració d'un Pla d'igualtat d'oportunitats per fomentar la igualtat en l'estructura de l'ajuntament, i de l'altra, la creació d'una Comissió Interdepartamental de Transversalitat de Gènere, que té com a objectiu:

(...) l'aplicació de la perspectiva de gènere –i no un enfocament limitat als problemes de les dones– en l'agenda política dominant, com a garantia que s'incorpora a totes les polítiques, en tots els nivells i en totes les etapes dels processos polítics (Balanç de Polítiques de Dones: p.6).

Malgrat aquest marc d'actuació, de l'entrevista no resulta que l'àrea de cooperació hagi estat considerada i hagi participat activament en l'elaboració i posada en marxa d'aquestes iniciatives. El que sí s'ha subratllat és que **en la pràctica quotidiana hi ha col·laboració** entre l'àrea de cooperació i l'àrea de "dona", i s'ha expressament afirmat a l'entrevista que hi ha un intercanvi i suport sobre eventuais dubtes que puguin sorgir, també gràcies a la proximitat física entre les dues àrees. A més, tal com ja s'ha dit, hi ha col·laboració en projectes concrets de cooperació directa de l'ajuntament.

Segons el que es va comentar durant l'entrevista, en el **Consell de Cooperació Internacional per al Desenvolupament** de l'Ajuntament de Barcelona, els temes relatius a l'equitat de gènere entren en el debat de forma puntual i no hi ha, per exemple, una comissió del Consell que s'ocupi específicament de gènere.

Respecte a la **coordinació amb altres actors públics**, a l'entrevista es va afirmar que hi ha una col·laboració continuada amb l'FCCD. A més, es va mostrar l'existència d'una voluntat de major coordinació entre l'Ajuntament de Barcelona i l'ACCD de la Generalitat de Catalunya. Sobretot en relació a la possibilitat d'unificar el formulari de les convocatòries, d'emprendre processos d'avaluació conjunta dels projectes finançats per les dues entitats i, en el nivell de la programació estratègica, d'acostar encara més el Pla Director de l'Ajuntament al Pla Director de la Generalitat.

Una major coordinació entre l'Ajuntament de Barcelona amb la Generalitat de Catalunya en el sector de la cooperació pot representar una oportunitat per avançar també en la incorporació de la perspectiva de gènere ja que, tal com s'ha vist, l'ACCD ha avançat considerablement en els últims anys, malgrat que en l'actualitat les retallades de personal i de recursos posen en perill el seguiment de tots aquests avanços.

²²Vegeu per a una explicació més detallada del projecte, la memòria de Barcelona Solidària (p.118-124).

²³A l'entrevista amb l'Ajuntament de Barcelona es va assenyalar que la informació sobre el pressupost de l'any que ve no és definitiva.

4. Estudi de casos

b) Terrassa²⁴

Població

212.724 (2010)²⁵

Característiques del municipi

Capital comarcal del Vallès Occidental (conjuntament amb Sabadell)

Regidories de cooperació

Regidoria de Solidaritat i Cooperació Internacional

Regidories de "Dones", "Igualtat", "Gènere"

Regidoria de Politiques de Gènere

Consell de Cooperació Internacional per al Desenvolupament

Des de 1995

Societat civil organitzada representada en el Consell de Cooperació

No hi ha una coordinadora de les ONG del territori

Assoliment 0,7% i percentatge destinat a cooperació

Des de 1996. Des de 2007 s'ha arribat a l'1%

Participació a l'FCCD

Des de 1986, soci fundador

Ja a la fi dels anys vuitanta, Terrassa va engegar un agermanament amb la ciutat nicaragüenca de Granada. No obstant això, la consolidació de les accions de Terrassa al camp de la cooperació al desenvolupament comença, com a molts altres ajuntaments de Catalunya i l'Estat espanyol, amb ocasió de les mobilitzacions que van tenir lloc a mitjans dels anys noranta arran de la demanda de la societat civil per destinar un 0,7% del pressupost de l'administració a la solidaritat.

Des del 1996 l'Ajuntament de Terrassa té una regidoria específica (la Regidoria de Solidaritat i Cooperació) un pressupost propi i uns recursos tècnics, com a elements centrals per a la consolidació d'una política pública de cooperació al desenvolupament. Així mateix, el 1995 les organitzacions de la societat civil actives en els temes de la solidaritat internacional es van integrar en el Consell Municipal de Solidaritat i Cooperació, òrgan consultiu i de participació.

El conjunt de les actuacions de la ciutat en relació als temes de la solidaritat i la cooperació es reuneixen sota el nom de "Terrassa Solidària".

La dimensió estratègica de la cooperació al desenvolupament de l'ajuntament

L'Ajuntament de Terrassa disposa d'un document de planificació estratègica, el **Pla Director 2007-2011**, que actualment està en el seu últim any d'implementació i per això, tal com es va comentar a l'entrevista, està prevista l'elaboració d'un nou document de planificació.

El Pla Director estableix els objectius, els principis i els valors de les actuacions de solidaritat de l'ajuntament, a més de definir cinc línies estratègiques i les accions concretes d'implementació corresponents. L'equitat **de gènere està entre els valors** que la cooperació al desenvolupament de Terrassa pretén promoure. Tal com es va expressar a l'entrevista el valor de l'equitat de gènere representa "un element essencial a tenir en compte en el conjunt de les actuacions".

²⁴Per a la redacció de l'apartat sobre l'Ajuntament de Terrassa s'ha comptat amb les aportacions de Joan Chicón (Cap de Servei de Cooperació), entrevistat el dia 1 de desembre de 2011.

²⁵Idescat: El municipi en xifres: <http://www.idescat.cat/emex/>

La cooperació al desenvolupament ha de promoure i procurar el ple exercici dels drets humans, en especial l'exercici de la llibertat, aplicant la perspectiva de gènere, tendent a la igualtat entre dones i homes (Pla Director 2007-2011: p.5).

A més, el Pla Director afirma que la solidaritat ha d'“abandonar definitivament el paradigma assistencial”, la qual cosa significa, sobretot, cap als països en desenvolupament, allunyar-se d'“accions paternalistes o de caritat”, per a “progressar conjuntament en la recerca de la justícia” (Pla Director 2007-2011: p.3 i 4). Aquests enfocaments són coherents amb la promoció de l'equitat de gènere i els drets de les dones com a transformació de les relacions de poder i major justícia social.

La Declaració Internacional de Drets Humans de Nacions Unides (1948) i els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (2000) es presenten com el **marc internacional d'acció de l'ajuntament**. No obstant això, no es fa referència a altres instruments internacionals més específics per als drets de les dones com la CEDAW (1979) o la Plataforma d'Acció de Beijing (1995).

El Pla Director 2007-2011 defineix cinc **línies estratègiques d'actuació**:

1. Organització de la cooperació local.
2. Informació i sensibilització ciutadana de l'estat del món i formació per a la cooperació.
3. Contribuir al desenvolupament de comunitats del Sud.
4. Contribuir mitjançant l'acció humanitària a pal·liar catàstrofes d'origen natural o humà.
5. Participar i convenir activitats i projectes amb institucions i organismes supramunicipals.

Els àmbits en què treballa l'Ajuntament de Terrassa són molt diversos, des de l'enfortiment de la cooperació local i de la coordinació amb altres actors de la cooperació, a la concentració dels seus esforços en les actuacions de sensibilització, l'ajuda d'emergència i la cooperació al desenvolupament. Aquestes últimes s'implementen tant mitjançant la cooperació directa amb els agermanaments entre ciutats²⁶ com mitjançant la cooperació indirecta, amb el finançament de projectes duts a terme per organitzacions de la societat civil.

L'equitat **de gènere està present en la línia estratègica de cooperació al desenvolupament** amb els països anomenats del Sud, sent la “promoció de l'equitat de gènere, apoderament de les dones i salut reproductiva” (Pla Director 2007-2011: p.10) un dels **sectors** que el Pla Director considera **prioritari**. També cal subratllar que es defineixen com “especialment dignes de consideració” aquells projectes que són dirigits a organitzacions de dones (Pla Director 2007-2011: p.11).

Malgrat la importància que s'atribueix a l'equitat de gènere en la línia estratègica de cooperació al desenvolupament, cal assenyalar que **en les altres línies estratègiques del Pla Director 2007-2011 la promoció de l'equitat de gènere no està present de forma substancial**. És cert que l'equitat de gènere representa un dels valors presents en el conjunt de les actuacions de solidaritat previstes pel Pla Director, no obstant això emfatitzar en el document de planificació estratègica alguns temes relatius a l'equitat de gènere en els diferents àmbits compresos **pot contribuir a fomentar una perspectiva transversal de l'equitat de gènere**, com a tema estratègicament important en el conjunt de les actuacions de solidaritat.

²⁶Els agermanaments de Terrassa sotàs amb la ciutat de Granada (Nicaragua, des de 1989), Tetuan (El Marroc, des de 2002) i Tecoluca (El Salvador des de 2004).

4. Estudi de casos

La posada en pràctica dels plantejaments estratègics

En passar al nivell de posada en pràctica dels principis declarats, cal subratllar que a les **bases de les subvencions** s'estableixen les prioritats sectorials a les que s'han d'atènyer els projectes de cooperació presentats, reflectint aquestes les prioritats temàtiques establertes en el Pla Director. Entre aquestes prioritats es troben temes com la promoció de l'"apoderament de les dones", "l'equitat de gènere" i el foment de la "participació de les dones per promoure el canvi social" (Subvencions per a projectes de cooperació: p.5 i 6).

Alhora, pel que fa a les bases de subvencions dels projectes de sensibilització, s'indica la **promoció de l'equitat de gènere com un dels objectius que s'han d'aconseguir amb les actuacions de sensibilització**.

Tal com es va apuntar a l'entrevista, en el **procés d'avaluació** dels projectes a finançar (dut a terme per la Comissió Permanent del Consell Municipal de Solidaritat i Cooperació) es tenen en compte les prioritats especificades en les bases de la convocatòria i en el Pla Director que, com ja s'ha esmentat, inclouen l'equitat de gènere.

L'ajuntament porta alguns anys destinant l'**1% del pressupost** d'ingressos propis a la cooperació al desenvolupament. Fins a l'actualitat aquest compromís, junt amb el creixement constant dels recursos per a aquest àrea, permetien declarar en la seva web que Terrassa era "una dels líders a nivell estatal en relació als recursos per a les polítiques de solidaritat i cooperació internacional". Malgrat que els recursos per a cooperació no hagin disminuït de forma considerable en els últims anys, **es preveu per al 2012** una disminució important, encara que la intenció és mantenir l'1% d'ingressos propis destinats a la solidaritat i cooperació, tal com es va afirmar a l'entrevista. De totes maneres, encara no es pot assenyalar una xifra ja que no estan formulats els pressupostos pel 2012.

Respecte als recursos que es destinen a la promoció de l'equitat de gènere, l'ajuntament no ha engegat eines de sistematització que permetin identificar **els recursos que específicament s'han destinat a l'equitat de gènere i als drets de les dones** en les diferents actuacions de cooperació al desenvolupament i de sensibilització. Segons es va manifestar a l'entrevista, sí es disposa d'aquesta informació sobre els diferents projectes (especialment els de cooperació, als que es dóna un seguiment important). No obstant, aquesta informació no es sistematitza per poder tenir coneixement de com evoluciona en el temps la prioritització que es dóna a l'equitat de gènere en el conjunt de les actuacions.

L'Ajuntament de **Terrassa finança alguns projectes destinats específicament a les dones**, com els de microcrèdit i apoderament de les dones (de l'any 2011, ubicats a Níger i Sri Lanka) i el de formació professional i prevenció de la SIDA (del 2011 a Burkina Faso). En la descripció dels projectes que efectua anualment l'ajuntament i que facilita al públic gràcies a la web cal subratllar que, encara que si bé s'utilitza un llenguatge no sexista i inclusiu i es descriuen projectes específics de dones, **no es troba una visió transversal de la perspectiva de gènere** que permeti analitzar a cada sector d'actuació les relacions de gènere desiguals entre dones i homes, amb l'objectiu últim de contribuir a transformar-les.

Cal alhora subratllar que l'Ajuntament de Terrassa prioritza les **accions de sensibilització**. Respecte a això, entre d'altres, organitza dos esdeveniments anuals de participació ciutadana: la "primavera solidària" i la "tardor solidària". Els temes dels drets de les dones es van plantejar més en el marc de la Campanya Mundial per a l'Educació, atenent especialment a l'educació de les nenes a Afganistan.

El **departament de Solidaritat i Cooperació Internacional** es situa sota la Regidoria corresponent, que existeix des de 1996, demostrant un interès de l'ajuntament perquè políticament aquesta àrea estigui representada en la configuració del govern municipal. L'equip del departament està format per tres persones, dues d'elles dedicades exclusivament als temes de solidaritat i cooperació.

Respecte a les formacions, a l'entrevista es va comentar que **l'equip assisteix periòdicament a sessions de formació i informació** organitzades per l'àrea de Polítiques de Gènere, que treballen tant temes generals de teoria de gènere com temes més específics relatius a l'avaluació i ús d'indicadors amb perspectiva de gènere, entre d'altres.

Sinergies i diàleg amb altres actors de la cooperació

Al llarg de tot el Pla Director s'emfatitza la importància de la coordinació entre les diferents àrees de l'ajuntament, afirmant en concret que "la Regidoria de Solidaritat i Cooperació Internacional no vol ser un departament estanc" i, en canvi, vol compartir "problemàtiques i objectius" amb les altres regidories (Pla Director 2007-2011: p. 6).

En l'entrevista es va subratllar la "col·laboració continuada" que existeix entre l'àrea de cooperació i l'àrea de polítiques de gènere. L'Ajuntament de Terrassa disposa d'una **Regidoria de Polítiques de Gènere** (abans de "promoció de la dona") que té l'objectiu, d'una banda, de "vetllar per la defensa dels drets de les dones" i, de l'altra, fomentar "la incorporació de la perspectiva de gènere a tots els àmbits de la societat". Són moltes les activitats que engega per a aquest fi, tals com l'"Escola en Perspectiva de Gènere" o el servei d'assessorament "Punt per a la Igualtat a les empreses".

Respecte al **treball transversal** que es fa des de la Regidoria de Polítiques de Dones, se subratlla que el seu *Pla de Treball 2007-2011* inclou entre les seves línies estratègiques una que té la finalitat de:

Integrar de forma transversal l'enfocament de gènere a totes les àrees municipals i institucions ciutadanes a partir d'un canvi planificat a mig i llarg termini (Pla de Treball 2007-2011: p.5).

En l'entrevista es va destacar que l'àrea de polítiques de gènere engega diverses iniciatives per implementar aquesta voluntat de transversalitzar la perspectiva de gènere. Per exemple, tal com s'afirmà, introduint el tema de l'equitat de gènere en el *Pla de Mandat 2007-2011*, engegant diferents formacions i, també, involucrant les diferents àrees (també cooperació) en la formulació i revisió dels documents estratègics de polítiques de gènere, com en el Pla de Treball 2007-2011.

En el **Consell Municipal de Solidaritat i Cooperació**, en funcionament des de 1996, participen una cinquantena d'organitzacions de la societat civil, i es tracta d'un òrgan important de participació i d'organització de les actuacions de cooperació. La primera línia estratègica del Pla Director se centra en l'enfortiment de les funcions del Consell Municipal, amb una preocupació especial cap a la millora qualitativa de les accions de solidaritat i cooperació. En aquest sentit, l'equitat de gènere podria representar un tema important sobre el qual reflexionar i formar-se.

Respecte a això cal subratllar que a l'entrevista es va assenyalar el fet que a la ciutat de Terrassa **la societat civil és molt activa** i en els temes relatius a l'equitat de gènere i els drets de les dones **hi ha un expertesa específica** d'algunes d'elles.

L'última línia estratègica del Pla Director 2007-2011 especifica la necessitat d'aprofundir **les relacions amb altres organismes supramunicipals**, per intercanviar experiències i, en cas necessari, complementar les accions. En aquest sentit, respecte a les relacions amb el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament (FCCD), a l'entrevista es va destacar sobretot la participació en formacions organitzades per l'FCCD i, respecte a l'Agència Catalana de Cooperació es va assenyalar la participació de l'Ajuntament de Terrassa en algunes de les seves convocatòries i la conseqüent necessitat de tenir en compte la perspectiva de gènere com a eix transversal. Finalment, és especialment important la col·laboració que l'ajuntament manté amb l'organisme supramunicipal de la Diputació de Barcelona, a través de la Direcció de Relacions Internacionals.

c) Lleida²⁷

Població

137.387 (2010)²⁸

Característiques del municipi

Capital de la província de Lleida i capital comarcal del Segrià

Regidories de cooperació

Regidories de "Dones", "Igualtat", "Gènere"

Regidoria de Drets Civils, Cooperació i Igualtat

Consell Mixt de Cooperació

Des de 1995

Societat civil organitzada

Coordinadora de ONG i altres Moviments

Solidaris de Lleida

<http://www.coordinadora-ongd-lleida.cat/>

Assoliment 0,7% i percentatge destinat a cooperació

Des de 1995

Participació a l'FCCD

Des de 1986, soci fundador

La ciutat de Lleida té històricament una xarxa associativa solidària important, que comença a treballar conjuntament a partir de mitjans dels anys vuitanta. Des de 1994, la ciutat disposa d'un sistema de subvencions per a la societat civil, fruit d'una forta reivindicació popular que reclamava un compromís dels ajuntaments amb la cooperació al desenvolupament, mitjançant la dedicació del 0,7% del pressupost a l'àrea de solidaritat i cooperació. A partir de l'any 1995 s'inicia també l'agermanament amb la ciutat de Lleida (Colòmbia).

Poc després de l'establiment d'una partida específica de l'ajuntament per a cooperació es va crear el 1995, com a fruit d'un procés participatiu, el Consell Mixt de Cooperació. Les seves funcions són consultives i d'assessorament en els temes de la solidaritat internacional, i la seva constitució va representar un pas més en la consolidació de la política de cooperació de l'ajuntament.

Actualment l'Ajuntament de Lleida disposa d'una regidoria de cooperació que reuneix també altres àrees d'actuació municipal: la Regidoria de Drets Civils, Cooperació i Igualtat. Abans de les eleccions de maig de 2011 existia una regidoria separada específica per a la promoció de la igualtat de gènere (Regidoria de Polítiques d'Igualtat) i una altra de cooperació junt amb altres àrees (Regidoria de Drets Civils, Cooperació i Immigració).

²⁷Per a la redacció de l'apartat sobre l'Ajuntament de Lleida s'ha comptat amb les aportacions de Cristina Saiz (Tècnica de Cooperació) i Silvia Puertas (Tècnica d'Igualtat), ambdues entrevistades el dia 6 d'octubre de 2011.

²⁸Idescat: El municipi en xifres: <http://www.idescat.cat/emex/>

La dimensió estratègica de la cooperació al desenvolupament de l'ajuntament

L'Ajuntament de Lleida està en fase d'elaboració d'un pla director de cooperació, en línia amb allò que s'ha establert en el *Pla d'Actuació Municipal – Horitzó 2011* sobre la necessitat que l'ajuntament es doti d'un programa local de cooperació i solidaritat. Segons allò afirmat a l'entrevista, el pla estratègic incorporarà el “camí fet” i les directrius per al futur. No s'allunyarà dels àmbits d'actuació en què ja està treballant l'ajuntament, que són fruit del treball conjunt entre la institució i les organitzacions de la societat civil, tenint en compte les peculiaritats del context territorial.

Les actuacions de l'ajuntament en aquesta àrea es divideixen en projectes de cooperació al desenvolupament i projectes de sensibilització. Els **projectes de cooperació al desenvolupament** es tiren endavant, d'una banda, mitjançant la cooperació indirecta: subvencions a ONG per a projectes de cooperació, de codesenvolupament i d'ajuda humanitària, i projectes efectuats amb l'FCCD. D'altra banda, a través de la cooperació directa duta a terme pel propi ajuntament: codesenvolupament, agermanaments i cooperació bilateral.

Els **projectes de sensibilització** al seu torn s'implementen mitjançant la cooperació indirecta, mitjançant les subvencions a les ONG i les actuacions de l'FCCD, o bé mitjançant la cooperació directa de l'ajuntament en l'organització de campanyes de sensibilització i la conclusió de convenis amb diferents entitats. La **sensibilització** té un rol prioritari en les actuacions de l'ajuntament perquè, tal com es va assenyalar a l'entrevista, només a través d'un “canvi de consciències” pot donar-se un canvi estructural en la societat.

Respecte a les prioritats temàtiques, des de 2003 l'ajuntament concentra part dels seus esforços a actuacions de **codesenvolupament**, perquè es comencin processos on les persones migrades puguin contribuir al desenvolupament dels seus països d'origen. A l'entrevista es va emfatitzar la necessitat de treballar el codesenvolupament, en un context com el de Lleida, on la població estrangera representa més del 20% de la població (Idescat: El municipi en xifres).

La **perspectiva de gènere** es planteja com a **eix transversal** en el conjunt de les actuacions, amb un èmfasi especial en el codesenvolupament. De fet hi ha un eix específic de treball de **gènere i codesenvolupament**, que té l'objectiu principal de reflexionar i de conscienciar sobre les desigualtats, encara que sense voler, segons es va apuntar a l'entrevista, forçar massa el procés des de fora.

La posada en pràctica dels plantejaments estratègics

És important considerar com en la pràctica es concreta l'eix transversal de la perspectiva de gènere que s'ha identificat com a eix d'actuació a l'entrevista, malgrat no disposar d'un marc estratègic fixat en un pla director.

Com a primer pas, cal subratllar que en les **bases de la convocatòria de subvencions** per a l'any 2010-2011 de projectes de cooperació i de codesenvolupament, s'estableix que es prioritzaran sectorialment els “projectes que afavoreixin l'equitat de gènere, i la promoció dels drets de les dones” i els “projectes adreçats als col·lectius més vulnerables (dones, infants, ancians, persones amb discapacitats, comunitats indígenes, refugiats o desplaçats) (cursiva de les autores, Bases 2010-2011: p.4).

4. Estudi de casos

El fet que sectorialment es prioritzi l'equitat i els drets de les dones és un avanç, ja que permet prioritzar i valorar aquells projectes que posen un èmfasi especial en la millora de la situació de les dones. No obstant això, simultàniament inclou les dones com un "col·lectiu vulnerable", la qual cosa entra en contradicció amb els enfocaments de drets humans i d'apoderament de les dones que conceben les dones com a titulars de drets i no com a persones vulnerables. De totes maneres, el document de bases de la convocatòria està pendent de modificació, així que hi haurà l'oportunitat de canviar la utilització d'aquests termes, no del tot coherents amb els enfocaments transformadors que promou l'ajuntament.

En les bases de subvenció hi ha un altre element que denota una atenció als temes relatius a l'equitat de gènere: en els **critèris de valoració** relatius a les persones beneficiàries i als socis locals es disposa que es tindrà en compte la participació de les dones en l'estructura orgànica de les contraparts. Tal com es va afirmar a l'entrevista, la voluntat que s'estableixi la **paritat entre dones i homes en els espais (mixtos) associatius i de participació** és un dels majors punts d'intersecció entre els diferents departaments del municipi en el procés de transversalització de gènere. De fet, el mateix *II Pla Municipal de Polítiques d'Igualtat de Gènere a Lleida 2011-2014* l'estableix com a actuació a implementar a curt termini i en el conjunt de les regidories:

Incloure en les bases de convocatòries de subvencions municipals, com a criteris de valoració positiva, l'aplicació del principi d'igualtat entre dones i homes en la proposta d'activitat presentada i la representació paritària en les juntes directives de les entitats mixtes sol·licitants (Pla Municipal de Gènere: p.64).

S'ha vist, doncs, com la igualtat de gènere s'ha assumit com un dels criteris de valoració per atorgar les subvencions. A més, a l'entrevista es va afirmar que la paritat és un criteri que haurà de fer valer per a tot el món associatiu, no només les organitzacions de migrants o les contraparts en la cooperació al desenvolupament: es va afirmar que aquest és un procés on es treballa per influir també en les associacions esportives, culturals i fins i tot a l'àmbit econòmic, un dels sectors socials més masculinitzats.

En relació a les **actuacions concretes** a l'entrevista es va afirmar que, encara que la perspectiva de gènere com a eix transversal es tingui en compte en totes les línies d'acció, actualment es prioritza sobretot en els projectes de codesenvolupament i en les campanyes de sensibilització.

Respecte al **codesenvolupament**, es va començar a posar una especial atenció a les problemàtiques de les desigualtats quan es va diagnosticar una important absència de les dones en les activitats que s'exercien en les primeres fases d'acostament de l'ajuntament al codesenvolupament. Aquesta absència va provocar una preocupació que va facilitar que les dones participessin, i per això es van començar a engegar tallers d'autoestima, de replantejament del rol de les dones en les diferents societats, de lideratge i també tallers de perspectiva de gènere, dirigits tant a dones com a homes.

En aquesta mateixa línia, l'ajuntament ha posat en marxa des d'abril de 2011 un projecte d'emprenedoria per a dones migrades que imparteix formacions sobre eines d'emprenedoria des de la perspectiva del comerç just i sostenible. D'altra banda, s'està desenvolupant un projecte col·lectiu entre dones emprenedores del Marroc, Senegal i Nigèria.

Respecte a la incorporació de la perspectiva de gènere en les actuacions de **sensibilització**, cal subratllar que en accions com, per exemple, el cicle de projeccions de pel·lícules *Cine-Món*, es manifesta una preocupació per les desigualtats de gènere.²⁹ O bé en el material de treball d'educació per al desenvolupament a les escoles, com el llibre *Mon Món. Eines per a la reflexió*, que en explicar les dinàmiques de les relacions entre països en el món, presenta de forma transversal la referència a les desigualtats de gènere, a més d'utilitzar un llenguatge no sexista i no androcèntric i presentar dades desglossades per sexe.

En relació al **pressupost per a cooperació**, l'Ajuntament de Lleida ha mantingut el compromís del percentatge del 0,7% destinat a cooperació sobre el pressupost total del municipi. No obstant això, tot i que encara no es coneixen els detalls del pressupost per a l'any 2012, a l'entrevista es va assenyalar com a molt probable un descens del pressupost en termes absoluts, ja que tots els departaments han patit disminucions al voltant d'un 30%.

Respecte a les **eines de sistematització**, de la informació que facilita l'àrea de cooperació es denota que disposen d'una metodologia de catalogació dels projectes finançats, ja que en la seva web (<http://www.paeria.es/dcci/>) apareix una recopilació de dades sobre els projectes finançats en el període 1995-2011 en relació als sectors, als països i a les persones beneficiàries. Les **"dones"** apareixen com a categoria entre les dades de "els beneficiaris", afirmant que per al període 1995-2011 se'ls ha destinat **un 7% del total dels projectes finançats**.

És molt important disposar d'eines de sistematització que permetin monitorar quin tipus de projectes es finança i a qui beneficien, per poder eventualment canalitzar diversament els recursos i ampliar la cobertura dels projectes. No obstant això és important aprofundir les eines per a visibilitzar no només a les dones com a col·lectiu beneficiari dels projectes "per a dones", sinó també detectar quantes dones participen en projectes per a la "població en general", o per a "els joves", o "els nens", o "els treballadors", etc.³⁰

Aquest és un punt de debilitat que ha sorgit en la mateixa entrevista, és a dir, **la dificultat de tenir eines per comptabilitzar no només les actuacions destinades a les dones, sinó també a nivell transversal**, per saber en el conjunt de les actuacions quantes dones han participat, en quin tipus d'actuacions i amb quins enfocaments. Disposar d'aquest tipus d'instrument contribuiria a anar més enllà de la idea que gènere és sinònim de dones, promovent una visió més àmplia i transversal, per la que cap actuació és neutral a gènere, donant-se sempre impactes diferenciats que a vegades poden provocar desigualtats entre dones i homes.

Tal com s'afirma a l'entrevista, implementar una transversalització de gènere en profunditat permet seguir "fent el que ja es fa", però amb un enfocament diferent de millora del repartiment equitatiu dels diners públics, i en conseqüència una **democratització de les accions de l'ajuntament**.

Quant als **recursos humans**, l'equip de cooperació és molt petit i no inclou personal especialitzat en gènere. No obstant això, a l'entrevista es va manifestar el suport continu que hi ha entre l'equip de cooperació i el d'igualtat, i el fet que es comparteixen eines de treball en relació a la igualtat de gènere de forma habitual.

²⁹Vegeu per exemple el programa de l'última edició de Cine-Món de juliol 2011: <http://www.paeria.es/dcci/cinemon/Pages/Cinemon/Default.aspx?area=6&idioma=0&id=17>

³⁰Per consultar les dades facilitades per l'ajuntament, vegeu la pàgina de l'àrea de cooperació: <http://www.paeria.es/dcci/>

4. Estudi de casos

Pel que fa a les **formacions en gènere**, només el personal de l'àrea d'igualtat hi pren part, amb el fi principal de transformar en instruments concrets d'acció quotidiana els coneixements teòrics sobre la transversalització de gènere. La intenció és la d'ampliar aquestes formacions al conjunt dels departaments de l'ajuntament. És un element positiu el fet que **aquestes formacions estiguin previstes en el pla de formació general de l'ajuntament**, és a dir, com una aposta de la institució i no només com a iniciativa de l'àrea.

Sinergies i diàleg entre els diferents actors

Tal com ja s'ha indicat, a l'entrevista hi va haver un acord unànime entre la tècnica de cooperació i la d'igualtat en què hi ha una gran col·laboració entre les dues àrees en el quefer quotidià.

Aquesta coordinació està abonada per la producció de documents de planificació estratègica que donen un marc clar als objectius de transversalització de gènere. De fet, l'Ajuntament de Lleida va ser pioner en l'elaboració d'un pla municipal de polítiques d'igualtat, que va elaborar l'any 2006 per al període 2006-2010. Un any després, el 2007, es va crear la **Regidoria de Polítiques d'Igualtat** (transformant el que fins al moment s'anomenava Regidoria de Participació Ciutadana i Promoció de la Dona), amb el fi específic d'impulsar l'aplicació de la transversalitat de gènere en l'estructura municipal. Actualment, tal com s'ha assenyalat, la Regidoria de Polítiques d'Igualtat s'ha unit amb la de Drets Civils i Cooperació.

El pla actualment vigent és el *II Pla Municipal de Polítiques d'Igualtat de Gènere a Lleida 2011-2014*, que va veure la llum després d'un procés de participació ciutadana en què el Consell Municipal de les Dones va convocar a un ventall molt ampli d'actors (del teixit associatiu i del mateix ajuntament). Tal com subratlla el Pla 2011-2014 entre els seus "principis rectors" es troba la **transversalitat de gènere**.

El Pla busca la introducció de la perspectiva de gènere en el major nombre possible d'actuacions municipals; al mateix temps treballa per a la creació d'una dinàmica cooperativa i facilitadora entre les diferents regidories i instituts municipals per a l'aplicació d'aquest principi i per a l'optimització dels recursos existents (Pla Municipal de Gènere: p.61).

Les actuacions previstes en el Pla Municipal 2011-2014 per a la transversalitat de gènere al municipi, van des de les formacions en gènere del personal tècnic i polític, a potenciar la difusió dels recursos a través d'un intranet, a promoure la recollida de dades desglossades per sexe i impulsar un ús no sexista del llenguatge, etc.

De tots aquests objectius i actuacions ambiciosos, hi ha alguns que ja s'han posat en pràctica. Per exemple, tal com es va afirmar a l'entrevista, ja està activa una **pestanya intranet específica** sobre eines de transversalització de gènere perquè tot el personal de l'ajuntament pugui accedir al material.

Sobretot es destaca la intersecció de les dues àrees d'igualtat i cooperació en el **treball de gènere i migracions**, amb la posada en marxa de projectes i formacions amb dones migrades. De fet, en el Pla Municipal 2011-2014 la **diversitat** és inclosa entre els principis rectors.

Les dones —i també els homes— no són un conjunt homogeni, sinó divers i diferent, per la qual cosa el principi de diversitat implica tenir en compte les diferències i, alhora, les similituds. Les desigualtats existents provenen, no de la diversitat en si mateixa, sinó de les discriminacions que es produeixen davant d'aquesta diversitat (Pla Municipal de Gènere: p.54).

En l'entrevista es va subratllar la dificultat de treballar la connexió entre les desigualtats de gènere i la situació de migració de les dones, tant en els projectes de codesenvolupament com en els projectes duts a terme per l'àrea d'igualtat. Es van destacar sobretot els obstacles a l'acostament, ja que sovint és difícil que les dones migrades sentin com seus els espais de participació de les dones "locals", malgrat els esforços per crear espais "mixtos". Per això a l'entrevista es va subratllar el gran repte que implica treballar realment la igualtat de gènere des de la diversitat, intentant no aplicar una mirada etnocèntrica sobre la base de la qual les dones es divideixen en "nosaltres" (les dones locals que ja van aconseguir la igualtat) i "vosaltres" (les dones migrades que cal assistir).

Un espai que podria representar una oportunitat per avançar en la coordinació i l'intercanvi d'informacions és la **Comissió Tècnica de Transversalitat de Gènere**, composta per representants de les diferents àrees municipals, a fi d'impulsar i avaluar el Pla Municipal de Polítiques d'Igualtat de Gènere. La intenció, tal com es va dir a l'entrevista, és disposar per a cada regidoria d'una persona **referent en gènere** que pugui ser l'enllaç permanent amb l'àrea d'igualtat i que pugui facilitar informacions i detectar necessitats formatives dels diferents departaments.

El **Consell Mixt de Cooperació** podria també representar un actor important en un impuls cap a una major centralitat dels temes relatius a l'equitat de gènere, ja que entre les seves funcions hi ha la participació en el seguiment, control, supervisió i avaluació de l'eficàcia sobre com s'utilitzen els recursos destinats a solidaritat i cooperació.

Respecte als **actors externs a l'ajuntament**, a l'entrevista es va afirmar que hi ha contactes constants amb actors com el **Fons Català de Cooperació al Desenvolupament** o l'**Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament de la Generalitat**.

De l'entrevista efectuada resulta, a més a més, que hi ha una **coordinació** contínua entre la **Coordinadora d'ONGD i altres Moviments Solidaris de Lleida** i l'ajuntament, que es concreta en una trobada mensual de coordinació, encara que cal subratllar que la coordinadora no té un grup de gènere al seu si.

Així mateix hi ha un treball important de l'ajuntament **amb les organitzacions de persones migrades**. Arran d'un diagnòstic, s'han identificat a Lleida més de 90 associacions de persones migrades (de les quals la meitat no estan registrades), i s'està donant suport de moment i de forma progressiva a 10 d'elles, entre les que hi ha associacions de dones. L'intercanvi amb aquestes últimes i la relació amb les dones que tenen un lideratge reconegut, és una oportunitat de l'ajuntament per **ampliar el coneixement directe sobre les seves problemàtiques, les seves reivindicacions i les seves pròpies prioritats**.

Finalment, és important assenyalar que en els temes de cooperació, l'ajuntament té una aliança estratègica amb la **Universitat de Lleida**, que té expertesa específica en els temes de gènere.³¹ Per exemple, la Universitat de Lleida va elaborar l'estudi sobre la situació de les dones que va servir com a diagnòstic per als diferents plans d'igualtat de l'ajuntament: *La situació de les dones al municipi de Lleida* (2010).

³¹La Universitat de Lleida disposa d'un pla d'igualtat vigent, el Pla d'Igualtat d'Oportunitats entre homes i dones a la Universitat de Lleida (2008-2011).

4. Estudi de casos

d) Girona³²

Població

96.236 (2010)³³

Característiques del municipi

Capital de la província de Girona i capital comarcal del Gironès

Regidories de cooperació

Actualment no hi ha una regidoria específica, el Servei de cooperació se situa sota la Regidoria de Serveis Socials. Abans hi havia una Regidora de Cooperació

Regidories de "Dones", "Igualtat", "Gènere"

No hi ha una regidoria específica

Consell de Cooperació Internacional per al Desenvolupament

Des de 1995

Societat civil organitzada representada en el Consell de Cooperació

Coordinadora d'ONG Solidàries

<http://www.solidaries.org/index.php>

Assoliment 0,7% i percentatge destinat a cooperació

Des de 1998. Actualment es manté el percentatge de l'1% del pressupost municipal

Participació a l'FCCD

Des de 1987

L'Ajuntament de Girona comença el seu recorregut a partir de la meitat dels anys vuitanta, i és en els anys noranta quan es consolida a través de la creació d'una regidoria específica de cooperació, sota l'impuls de les demandes de la societat civil d'un major compromís de les institucions cap a la solidaritat.

Un pas més cap a la consolidació de la política de cooperació de l'ajuntament es va donar al desembre de 1995 amb la creació del Consell Municipal de Solidaritat i Cooperació com a organisme de participació de la societat civil. Aquest òrgan consultiu està compost de representants de la societat civil i representants dels diferents grups polítics.

Els agermanaments són un dels primers instruments que es van utilitzar i, emprant les paraules del Pla Director vigent, "els agermanaments solidaris és mantenen com un element fonamental del model de cooperació i solidaritat de la ciutat de Girona". Des dels inicis de les activitats de cooperació es van engegar agermanaments amb la ciutat de Bluefields (Nicaragua, des de 1987), de Farsia (Sàhara Occidental, des de 1997) i s'està establint un protocol d'intencions amb Nueva Gerona (Cuba).

El 2005, a la sessió de Consell Municipal de Solidaritat i Cooperació en motiu del seu desè aniversari, es va decidir dotar-se d'un pla estratègic de cooperació al desenvolupament local de la ciutat. Per això, es va iniciar un procés d'elaboració, que va incloure també un diagnòstic de situació, i que va acabar amb l'elaboració el 2008 d'un Pla Director de Cooperació i Solidaritat de l'Ajuntament de Girona.

Actualment l'Ajuntament de Girona està en una fase de canvi i d'adaptació, ja que a les eleccions de maig del 2011 ha modificat l'equip de govern.

³²Per a la redacció de l'apartat sobre l'Ajuntament de Girona s'ha comptat amb les aportacions de Paula Ballell (Tècnica de Cooperació) entrevistada el dia 27 d'octubre de 2011.

³³Idescat: El municipi en xifres: <http://www.idescat.cat/emex/>

La dimensió estratègica de la cooperació al desenvolupament de l'ajuntament

Des del 2008 la cooperació al desenvolupament de l'Ajuntament de Girona té els seus principis i línies prioritàries d'actuació al **Pla Director de Cooperació i Solidaritat**. A més, anualment s'elabora un **Programa Municipal de Solidaritat i Cooperació** on s'identifiquen les actuacions concretes que han de dur a terme les diferents línies d'actuació del Pla Director.

El Pla Director del 2008 no fixa un termini de vigència i estableix la voluntat que sigui un instrument flexible, objecte de revisions contínues.

El Pla Director considera els **Objectius del Mil·lenni (ODM)** com a instrument internacional al voltant del qual es construeix la cooperació al desenvolupament de l'ajuntament. Al Pla es reconeix la menor radicalitat dels compromisos assumits amb els ODM, encara que s'emfatitza la importància de disposar d'un instrument de consens general sobre desenvolupament, que es pugui utilitzar com a "full de ruta per eradicar la pobresa" (Pla Director: p.8).

El Pla Director estableix alguns eixos **transversals**: a més de la perspectiva de gènere, també la sostenibilitat, els drets humans i els drets de ciutadania, foment de la cultura de pau, educació per al desenvolupament, codesenvolupament i cooperació cultural. En l'eix transversal de la "**perspectiva de gènere**" s'assenyala la centralitat de les dones en la subsistència i en el desenvolupament de la seva comunitat, malgrat les fortes desigualtats que pateixen.

Per això el Pla Director estableix que:

Per a reduir les desigualtats entre dones i homes, el Pla Director incorpora la perspectiva de gènere. Les seves accions hauran de considerar la situació dels homes i de les dones de les societats on actuar per tal de treballar per a l'equitat dels dos sexes (Pla Director: p. 15).

El Pla Director fixa **tres grans línies estratègiques d'actuació**:

- La sensibilització i l'educació per al desenvolupament
- La dimensió transversal de la solidaritat i la cooperació
- La dinàmica i la consciència solidària a partir dels projectes de cooperació

El Programa Municipal de Solidaritat i Cooperació 2011 concreta aquestes línies programàtiques en actuacions específiques. Respecte a l'educació i **sensibilització al desenvolupament de la ciutadania**, com a instrument central per a la conscienciació i el canvi d'actituds, el pla anual estableix tant accions de sensibilització directa de l'ajuntament a les escoles i fires, com accions indirectes a través de les associacions.

Com a segon eix d'actuació, el Programa Municipal anual preveu promoure la **dimensió transversal de la cooperació al desenvolupament**. D'una banda, amb un treball de sensibilització en les altres àrees (com la de Joventut) i, d'altra banda, fomentant la transversalitat amb altres actors, com la Diputació de Girona, l'ACCD o l'AECID (no s'esmenta l'FCCD).

Com a tercer i últim eix s'estableix el reforç de les **accions de solidaritat mitjançant els projectes de cooperació**.

En aquesta línia destaca el reforç de les accions de **codesenvolupament**, confirmat a l'entrevista com un tema central per a l'ajuntament.

4. Estudi de casos

Cal destacar que **la igualtat de gènere i l'apoderament de les dones no apareixen en el Pla Anual**, ni entre les seves línies estratègiques ni entre les seves prioritats. Respecte a això, a l'entrevista es va explicar que la proposta de pla anual s'elabora en el Consell Municipal de Solidaritat i Cooperació com a resultat d'un procés participatiu on cada membre proposa actuacions per a l'any següent. El conjunt de les propostes presentades representa les bases a les quals s'até el govern per formular el pla anual de cooperació, i en aquest sentit la falta de centralitat de l'equitat de gènere es vincula a **la falta de la seva priorització pel conjunt d'actors de la cooperació**.

La posada en pràctica dels plantejaments estratègics

Malgrat que a nivell de la programació estratègica anual no s'indiqui, a l'entrevista es va afirmar que en la cooperació municipal sí es treballa gènere des d'una perspectiva transversal, tal com s'ha establert al Pla Director.

En línia amb aquesta afirmació, a les **bases de les subvencions** l'equitat de gènere està entre els "criteris per a la valoració de les sol·licituds", pels quals s'atribueix una puntuació més alta als projectes que incorporen la "inclusió de la perspectiva de gènere en el disseny i l'execució" (Bases de subvencions: p.5).

A l'entrevista es va indicar que hi havia una voluntat de posar la promoció de l'equitat de gènere com un criteri obligatori per als projectes presentats; no obstant, es va considerar que aquesta obligatorietat exclouria de les subvencions la majoria de les associacions del context, que són molt petites i sovint formades per persones voluntàries i sense una expertesa en gènere.

També cal destacar que en les bases de les subvencions, en l'apartat de les "condicions bàsiques per als projectes", s'afirma que "han de tenir com a objectiu la promoció i el desenvolupament de persones i comunitats, en particular de les dones i nenes" (cursiva de les autores, Bases de subvencions: p.5). I respecte als "beneficiaris" es declara:

Els beneficiaris dels projectes han de ser persones i comunitats dels països empobrits, especialment aquells grups que es troben en situacions de major precarietat, com solen ser les dones i nenes (subratllat de les autores Bases de subvencions: p.3).

Com a promoció de la incorporació de gènere de forma transversal, a l'entrevista es va assenyalar també la participació de la tècnica de cooperació en la **Comissió transversal de gènere** de l'ajuntament, organisme de promoció de la incorporació de la perspectiva de gènere.

A nivell de **projectes concrets**, s'han treballat alguns temes d'especial rellevància per als drets de les dones a través, per exemple, de la participació de la tècnica de cooperació en el Grup de Treball Interinstitucional sobre Mutilacions Genitals Femenines.³⁴ Més en general, dels **projectes finançats l'any 2011** es destaca una presència escassa de projectes que promoguin els drets de les dones. Dels 35 projectes finançats, només 5 fan referència a les dones (com a beneficiàries o com a executores del projecte), i d'aquests únicament dos tenen una descripció que parli des d'una perspectiva de drets i d'apoderament de les dones. Així mateix, cal destacar que dels dos projectes de codesenvolupament finançats, un està dirigit per dones. Cal assenyalar alhora que molts dels projectes presentats en la memòria utilitzen un llenguatge no sexista i no androcèntric.

³⁴ A l'entrevista es va afirmar que en el futur la tècnica de cooperació no continuarà formant part d'aquesta comissió.

Respecte a la poca presència de projectes que fomentin l'equitat de gènere o els drets de les dones entre els projectes finançats, ja s'ha dit que a l'entrevista es va remarcar que les mateixes organitzacions de la societat civil del context no tenen un especial interès en aquests temes. En relació a aquest punt, cal recordar que l'equitat de gènere tampoc no està present en el Programa Municipal de Solidaritat i Cooperació 2011, la qual cosa no contribueix a què les entitats prioritzin els temes relatius a gènere i als drets de les dones.

En relació **als recursos**, el Pla Director estableix el compromís de mantenir l'**1% dels ingressos propis de l'ajuntament** a cooperació i solidaritat. Des de 1998 fins a 2004 la ciutat va aconseguir destinar un 0,7% a aquesta àrea i a partir d'aquell any es va assumir l'objectiu de l'1%, malgrat que en termes absoluts sí que ha anat disminuint. Les previsions per a l'any que ve són d'un descens encara major, igual que als altres departaments en aquests temps de crisi econòmica.

Segons el que es va parlar a l'entrevista, l'ajuntament treballa sobre una única partida pressupostària (que es divideix en sensibilització, cooperació al desenvolupament i codesenvolupament). L'ajuntament **no disposa d'indicadors de sistematització** que monitoritzin, per cadascun d'aquests àmbits, com es distribueixen els diners als diferents temes, entre ells l'equitat de gènere. Per exemple, en la línia estratègica de sensibilització i educació no es disposa fins ara d'indicadors per conèixer quants recursos es dediquen a l'equitat de gènere.

L'**equip de cooperació i solidaritat** està format per quatre persones i té un espai específic, l'Espai per a la Solidaritat, que comparteix també amb la Coordinadora d'ONG.³⁵ No obstant això, mentre que anteriorment l'àrea tenia una regidoria específica, actualment ja no la té, cosa que pot posar en risc la prioritització d'aquest àmbit d'actuació.

L'equip participa en les formacions que s'organitzen (també des de l'FCCD), però no sembla haver-hi formacions en gènere específiques tot i que sí es toquen aquests temes en els cursos, segons es va manifestar a l'entrevista. Alhora es va esmentar que hi ha interès per part de l'equip per formar-se en gènere (la tècnica té experiència en aquests temes), no obstant això sovint els cursos específics sobre gènere no aconsegueixen la participació necessària i no segueixen endavant.

Sinergies i diàleg amb altres actors de la cooperació

Des del punt de vista dels instruments de programació, la coordinació i el treball transversal entre els departaments és un tema prioritari per a la cooperació al desenvolupament de l'Ajuntament de Girona. De fet, la "transversalitat de la política de cooperació" en relació a la resta de polítiques municipals és, tal com ja s'ha dit, una de les tres línies estratègiques que fixa el Pla Director.

Aquest èmfasi podria representar una oportunitat per portar endavant treballs coordinats amb l'àrea d'Igualtat de Gènere que, igual que la de cooperació, no té una regidoria específica.

³⁵ Aquest espai, inaugurat al març de 2011, acull la seu del Consell Municipal de Solidaritat i Cooperació, l'àrea de cooperació de l'Ajuntament de Girona i la Coordinadora d'ONGs gironines i de l'Alt Maresme. http://www.girona.cat/premsa/cat/notes_premsa2.php?idReg=2196

4. Estudi de casos

En aquest sentit, fins l'any 2011, les actuacions en l'àrea d'igualtat de gènere de l'ajuntament s'emmarquen en el **Pla Local d'Igualtat 2008-2011**, al qual dóna seguiment la Comissió Ciutat i Igualtat. El Pla inclou quatre eixos estratègics: un relatiu a l'organització de la vida quotidiana, el segon relatiu a la reorganització del treball, el tercer a la participació de les dones a la ciutat i l'últim a la violència de gènere. Cal considerar que un dels principis que regeixen el Pla Local d'Igualtat és la transversalitat, en declarar que el fi general és "incloure la perspectiva de gènere a les polítiques locals" (Pla Local d'Igualtat: p.19).

A més, a l'entrevista es va assenyalar que el **tècnic de gènere** fins ara examinava anualment tots els documents, les bases i les comunicacions produïdes pels diferents departaments, per analitzar-los des d'una perspectiva de gènere i redactar un **informe d'incidència**.

En concret, una de les actuacions previstes en el Pla Local d'Igualtat és posar en marxa avaluacions d'impacte de **gènere dels projectes** de cooperació ja que, es declara

Els productes de que deriven de la cooperació municipal, i de la que té el suport del Consell Municipal de Cooperació, deixen entreveure que una part important de la cooperació es fa sense perspectiva de gènere, per la qual cosa en pot resultar un tracte discriminatori per a les dones de les comunitats receptores de la cooperació (Pla Local d'Igualtat: p.102).

Per això el Pla indica treballar per a:

- *Promoure un acord del Consell Municipal de Cooperació en el sentit d'implantar l'avaluació de l'impacte de gènere en els projectes de Cooperació internacional.*
- *Organitzar a Girona un curs per aprendre a avaluar l'impacte de gènere en l'àmbit de la Cooperació al desenvolupament* (Pla Local d'Igualtat: p.102).

Sembla que aquestes disposicions del Pla d'Igualtat no s'han desenvolupat, ja que en el Programa Municipal de Solidaritat i Cooperació 2011, entre les funcions del Consell de Cooperació **no hi ha cap referència a la potenciació d'eines per analitzar l'impacte de gènere de les actuacions de cooperació**. A més, en la primera part del Programa Municipal es declara que una de les novetats del 2011 és la formulació d'un sistema d'indicadors d'avaluació, no obstant això, entre aquests no es troba cap referència a l'impacte de gènere.

És a dir, malgrat aquest marc favorable a la transversalització i coordinació, **no sembla haver-hi un treball conjunt entre l'àrea de cooperació i la d'igualtat**, encara que hi ha moments puntuals de trobada, com en la Comissió de transversalització de gènere. En canvi, sembla que el servei de cooperació té més relacions amb altres departaments, com el d'educació, medi ambient i joventut, tal com es va subratllar a l'entrevista.

Amb els altres actors de la cooperació a Catalunya existeix força col·laboració, tant amb la **Diputació de Girona** com amb l'**ACCD** i l'**FCCD**. A l'entrevista es va dir, però, que la col·laboració és més aviat sobre projectes o subvencions concretes, no tant sobre les estratègies o sobre temes com la promoció de l'equitat de gènere.

En relació a la societat civil, cal considerar que la ciutat de Girona té una entitat que representa més de la meitat de les organitzacions de la zona, la Coordinadora d'ONGs Solidàries de les comarques gironines i de l'Alt Maresme. Els contactes entre l'àrea de cooperació de l'ajuntament i la Coordinadora d'ONGs són freqüents ja que comparteixen els Espais per la Solidaritat. A més a més, a la Coordinadora d'ONGs hi ha un **Grup de Gènere i Interculturalitat**, el que pot representar una oportunitat important per fomentar el debat i la reflexió sobre les actuacions de l'ajuntament en relació a gènere i desenvolupament.

e) Cornellà de Llobregat³⁶

Població

87.240 (2010)³⁷

Característiques del municipi

Municipi de la província de Barcelona. Ciutat més poblada del Baix Llobregat

Regidories de cooperació

Regidora Delegada d'Acció Comunitària, Joventut i Solidaritat

Regidories de "Dones", "Igualtat", "Gènere"

Actualment l'àrea de dones es troba sota la Regidoria de polítiques de Ciutadania. Abans hi havia la Regidora de Polítiques d'Igualtat i Integració

Consell de Cooperació Internacional per al Desenvolupament

Des de 1998

Societat civil organitzada representada en el Consell de Cooperació

No hi ha una confederació d'organitzacions de Cornellà. En el passat hi havia el Fòrum Cornellà Solidari, una plataforma integrada per la Creu Roja, la Federació d'Associacions de Veïns de Cornellà, l'ONCE, el Consell de la Joventut i la Infància i l'Ajuntament de Cornellà. El 2001 Cornellà Solidari es transforma en ONG.

Assoliment 0,7% i percentatge destinat a cooperació

Des de 1999

Participació a l'FCCD

Des de 2007

Tal com va succeir amb molts ajuntaments, els primers passos de Cornellà de Llobregat en el sector de la solidaritat es van donar amb l'agermanament amb la ciutat de Jinotega (Nicaragua) l'any 1986. Posteriorment, a principi dels anys noranta, Cornellà promou una campanya d'ajuda humanitària en suport de la població de Bòsnia, afectada per la guerra dels Balcans.

El 1997 la política de cooperació al desenvolupament de la ciutat es consolida mitjançant la creació de la Regidoria de Cooperació Internacional i el Departament de Solidaritat i Cooperació Internacional. Actualment és la Regidora Delegada d'Acció Comunitària, Joventut i Solidaritat la responsable dels temes de cooperació al desenvolupament.

El 1998 es crea el Consell Municipal de Cooperació i Solidaritat Internacional, com espai consultiu de diàleg permanent entre les entitats de la ciutat que s'ocupen de cooperació al desenvolupament i l'ajuntament.

El treball de l'Ajuntament de Cornellà en l'àmbit de la solidaritat se centra, d'una banda, en els recursos per a la cooperació internacional (agermanaments, finançament a projectes d'ONGs, cooperació directa de l'ajuntament) i, d'altra banda, en les actuacions de sensibilització al desenvolupament destinades a la població de la ciutat.

³⁶Per a la redacció de l'apartat sobre l'Ajuntament de Cornellà de Llobregat s'ha disposat de les aportacions d'Oscar Mestre Cabistany (Director de Joventut i Solidaritat) entrevistat el dia 5 d'octubre de 2011.

³⁷Idescat: El municipi en xifres <http://www.idescat.cat/emex/>

4. Estudi de casos

La dimensió estratègica de la cooperació al desenvolupament de l'ajuntament

En els últims anys, la ciutat de Cornellà ha apostat específicament per la **sensibilització a la ciutadania** i per això l'ajuntament ha fet especial incidència en eines com el Punt de Voluntariat i Solidaritat, la realització de la Fira de la Solidaritat per a la Cooperació o l'elaboració, el 2010, del **Pla de Sensibilització per a la Solidaritat i la Cooperació** de Cornellà de Llobregat.

El Pla de Sensibilització va ser elaborat entre el mes d'abril i el mes de desembre de 2010 i es va aprovar al febrer de 2011. Representa el document de definició de la política de sensibilització de l'ajuntament, sent el primer pla d'aquest tipus que aprova el Departament de Solidaritat. A l'entrevista es va assenyalar la necessitat de dotar-se d'un pla de sensibilització i reforçar les actuacions en aquest àmbit, ja que en un moment de crisi com l'actual és important explicar a la ciutadania què és la cooperació al desenvolupament i perquè és important continuar invertint recursos en ella.

Tal com es va comentar, el pròxim pas a nivell de planificació estratègica serà elaborar un pla director que inclogui tant la cooperació al desenvolupament com la sensibilització.

El Pla de Sensibilització comença facilitant algunes informacions sobre la història de la cooperació al desenvolupament a Cornellà i el procés d'elaboració del Pla de Sensibilització. Continua presentant els punts que són el marc d'actuació estratègica:

- valors que inspiren el Pla de Sensibilització
- els objectius estratègics i les prioritats transversals
- les línies estratègiques i les propostes d'actuació

A l'inici de l'apartat dedicat als valors, s'afirma que el Pla de Sensibilització neix d'una idea de promoció del desenvolupament humà, l'eradicació de la pobresa, la lluita contra les desigualtats, el foment de la pau i l'educació cap a la ciutadania.

Així mateix, el Pla de Sensibilització fa referència a la Llei catalana de cooperació de 2001 que, en l'article segon, estableix una sèrie de **valors guia**. Entre ells, només hi ha un punt on es fa referència a gènere:

La defensa i la promoció de les persones i els col·lectius més desfavorits o dels que pateixen discriminacions polítiques o econòmiques per raó de gènere, ètnia, cultura o religió (subratllat de les autores, Pla de Sensibilització: p.9, punt d).

La **referència explícita a gènere** es troba més endavant en el Pla de Sensibilització, entre els eixos **transversals** a considerar en el conjunt de les actuacions de sensibilització i de cooperació al desenvolupament. De fet, els quatre eixos transversals en l'àmbit de la cooperació al desenvolupament són la "perspectiva de gènere", el "foment de la pau", els "drets humans i drets de ciutadania" i la "sostenibilitat ambiental".

Respecte a l'eix transversal de "**perspectiva de gènere**" el Pla declara:

La pobresa afecta de manera especial les dones, pel paper tradicionalment dominant dels homes en totes les societats. Es tracta d'un element fonamental perquè la lluita contra la pobresa arribi a tota la població, i es promogui la igualtat en els processos de presa de decisions i de participació democràtica. També permetran eliminar les discriminacions i les barreres en l'accés a recursos i satisfer les necessitats bàsiques (Pla de Sensibilització: p.10).

L'existència d'un eix transversal de "perspectiva de gènere" és un primer pas important perquè es visibilitzi el caràcter transversal de les desigualtats de gènere que es donen en cada àmbit social i que és necessari poder "veure" assumint que cap acció, sigui de sensibilització o de cooperació, és neutral a gènere.

El Pla identifica també **quatre línies estratègiques** que determinen els àmbits d'actuació on l'ajuntament vol incidir de forma especial:

1. Contribuir a fer una societat més solidària
2. Treballar per fer una ciutat capdavantera en la promoció de la sensibilització
3. Impulsar polítiques de solidaritat des d'una perspectiva integral
4. Promoure els valors de la solidaritat en els àmbits de l'educació formal i no-formal

Les **dues úniques referències explícites a l'equitat de gènere entre les línies estratègiques** es troben a la segona i tercera línia d'actuació. En la segona línia d'actuació s'esmenta l'equitat de gènere en establir la necessitat de potenciar les actuacions de sensibilització, creant eines a disposició de tots els actors, com un "**programa de recursos**" que sistematitzi totes les accions que s'engeguen a Cornellà vinculades amb "valors com l'educació per la pau, l'equitat de gènere, els drets humans, el comerç just, (...)" (cursiva de les autores, Pla de Sensibilització: p. 14).

A la tercera línia d'actuació es troba l'esment a l'equitat de gènere en el marc de l'objectiu de potenciació del **Consell Municipal de Cooperació i Solidaritat Internacional**, afirmant que s'ha de **reforçar com a espai de debat dels valors de la cooperació, entre ells l'equitat de gènere**. A l'entrevista es va confirmar aquesta voluntat, emfatitzant l'interès de l'ajuntament perquè el Consell Municipal representi un espai de debat i d'intercanvi, no limitant-se a ser un lloc merament informatiu.

La posada en pràctica dels plantejaments estratègics

A l'entrevista es va afirmar que la intenció de l'ajuntament és que, des d'altres entitats i institucions, se li reconegui un paper actiu en la promoció de l'equitat de gènere, malgrat reconèixer que encara hi ha molt per fer i que l'esforç podria ser més gran. A continuació es fixen alguns punts rellevants en l'anàlisi del que s'està fent en l'àrea de gènere i cooperació.

Pel que fa al **document de base de la convocatòria**, no es troba entre els criteris d'avaluació del projecte cap referència a l'equitat de gènere, malgrat que estiguin presents altres criteris.³⁸ A l'entrevista es va afirmar que en la valoració dels projectes a finançar a través de les subvencions, l'equitat de gènere és un element que es té en compte "políticament i tècnicament". No obstant això, es va admetre que no queda fixat en el paper i que l'introduiran a les bases de subvencions del 2012.

A l'entrevista es va afirmar que, efectivament, en línia amb allò que s'ha plantejat al Pla de Sensibilització, la perspectiva de gènere és un eix transversal que es té en compte en **totes les actuacions de cooperació i sensibilització**. Malgrat que no s'indiqui en la línia estratègica corresponent del Pla de Sensibilització, gènere està present en l'educació per al desenvolupament que l'ajuntament implementa a les escoles: per exemple, en l'assignatura de ciutadania s'ha treballat durant un trimestre complet el tema d'"educació i dones".

³⁸ Com per exemple, que siguin projectes que suportin l'economia social o que incideixin en els sectors més desfavorits de la societat (Bases reguladores: p.8).

4. Estudi de casos

Segons la relació dels projectes en marxa l'any 2011 redactada per l'ajuntament (*Cornellà, una ciutat solidària*), dels 20 projectes presentats n'hi ha sis que, segons la descripció, tenen a les dones com a participants i destinatàries. Cal assenyalar també que al llarg de totes les descripcions, s'utilitza un llenguatge no sexista i no androcèntric.

Respecte als projectes dirigits a les dones, tant com a beneficiàries "directes" com "indirectes", és important fomentar un treball de cooperació amb una perspectiva que no intenti contribuir exclusivament a la satisfacció de les necessitats bàsiques de les dones. És també necessari fomentar processos de reforç dels **interessos estratègics de gènere**, és a dir, treballar les qüestions relatives a l'autonomia econòmica de les dones, la violència de gènere, la valoració del treball domèstic i de cura, la participació i el lideratge polític, els drets sexuals i els drets reproductius, l'accés i la permanència a l'educació, la coresponsabilitat dels homes en la cura, etc.

A l'entrevista es va assenyalar que el pressupost **general** de l'àrea de cooperació no hauria de disminuir d'una forma consistent per al 2012, malgrat que encara no es coneixen els números exactes. En aquest sentit, es mantindrà el 0,7% del pressupost general per a les actuacions de cooperació i sensibilització. Tot i així, no hi ha **indicadors de sistematització** que permetin conèixer **quina part del pressupost es destina a projectes que fomentin l'equitat de gènere o l'apoderament de les dones**. A més, l'Ajuntament de Cornellà disposa d'una partida única que es divideix entre cooperació directa, indirecta i sensibilització: no es fixa un percentatge de pressupost a destinar a la promoció de l'equitat de gènere o a la implementació de l'eix transversal de "perspectiva de gènere".

A l'entrevista es va emfatitzar el rol del **Centre d'Informació i Recursos per a les Dones (CIRD)** com a actor que dóna suport activament tot l'ajuntament (inclòs el Departament de Joventut i Solidaritat) en la incorporació d'una perspectiva de gènere en les actuacions. En aquest sentit, es va comentar com el CIRD efectua un seguiment i una recollida de dades sobre el que es fa en els diferents departaments de l'ajuntament per fomentar la igualtat de gènere.

A l'entrevista es va afirmar que una de les persones (d'un total de dos) de l'equip de l'àrea de solidaritat ha participat en els últims anys en **formacions en gènere**, i en gènere i desenvolupament, impartides tant per entitats externes com pel propi CIRD.

Sinergies i diàleg entre els diferents actors

Al llarg de l'entrevista es va assenyalar la importància de la funció del CIRD en les actuacions de cooperació i sensibilització, pel seu suport en la dotació d'eines d'anàlisi i en la formació. De fet, l'Ajuntament de Cornellà disposa d'una àrea de "dones" molt activa: porta endavant diversos programes de sensibilització, coordina l'*Observatori de les dones als mitjans de comunicació*, i organitza des de fa alguns anys l'*Escola d'estiu*, que té una important participació de professorat i alumnat.

A més a més, a fi d'assolir la transversalització de gènere en el conjunt de les actuacions municipals, està vigent un document estratègic, el segon **Pla transversal de polítiques d'igualtat 2010 – 2015**.

El Pla Transversal 2010-2015 inclou una avaluació externa del primer pla, que analitza les actuacions posades en pràctica a les diferents àrees de responsabilitat d'aquest primer pla, entre elles la cooperació al desenvolupament. Aquí es destaquen les activitats que es van engegar, que es van centrar sobretot en l'intercanvi d'experiències i bones pràctiques entre ajuntaments i en el foment de la cooperació amb dones de diferents països. Més en general, l'avaluació **valora positivament la implementació del primer pla** i afirma que, gràcies al treball fet en aquest marc, el pes del CIRDA, del Consell de la Dona i el prestigi de les temàtiques relacionades amb gènere han adquirit major importància en el conjunt de les actuacions municipals.

No obstant això, cal subratllar que **l'àrea de cooperació no està entre els àmbits d'actuació identificats pel Pla Transversal 2010-2015**. L'absència de la cooperació entre els àmbits estratègics d'incidència programàtica podria representar un pas endarrere en la implementació d'actuacions coordinades amb el Departament de Joventut i Solidaritat. Tot i així, a l'entrevista es va afirmar que l'àrea de cooperació sí que participarà en la implementació del Pla Transversal 2010-2015 en el marc d'una col·laboració contínua amb el CIRDA.

Tal com s'ha apuntat anteriorment, el reforç del paper del **Consell Municipal de Cooperació i Solidaritat Internacional** està entre les línies estratègiques d'actuació del Pla de Sensibilització per a la Solidaritat i la Cooperació de l'ajuntament. Aquest reforç podria contribuir a aprofundir la col·laboració amb les organitzacions de la societat civil que, segons es va dir a l'entrevista, encara presenten algunes dificultats per tenir una visió global i estratègica de la cooperació al desenvolupament. Per aquest motiu, impulsar també el debat sobre gènere i desenvolupament en el Consell pot servir per aprofundir el tema i impulsar un treball conjunt sobre això.

Respecte a la col·laboració amb altres actors públics com l'ACCD o l'FCCD, a l'entrevista es va deixar clar que **falten espais de coordinació**, encara que es va assenyalar també que amb l'FCCD s'està concretant la participació de l'Ajuntament de Cornellà en diferents comissions. Finalment, els temes relacionats amb l'equitat de gènere no són objecte de reflexió o d'intercanvi de bones pràctiques entre aquests actors.³⁹

³⁹ A l'entrevista es va afirmar que l'organisme amb què hi ha més relacions és amb la Diputació de Barcelona.

4. Estudi de casos

f) Granollers⁴⁰

Població

59.691 (2010)⁴¹

Característiques del municipi

Capital comarcal del Vallès Oriental

Regidories de cooperació

Regidoria de Barris, Participació i Cooperació

Regidories de "Dones", "Igualtat", "Gènere"

Regidoria de Pla per la Igualtat, Salut Pública, Serveis Socials i Gent Gran i Seguretat Ciutadana i Protecció Civil

Consell Municipal de Cooperació i Solidaritat

Des de 1995

Societat civil organitzada

No hi ha una coordinadora de les ONG del territori

Assoliment 0,7% i percentatge destinat a cooperació

Actualment es manté el percentatge de l'1% dels ingressos propis del municipi destinats a cooperació

Participació a l'FCCD

Des de 1988

El compromís de Granollers amb la cooperació al desenvolupament i la solidaritat es remunta a principi dels anys vuitanta, quan la ciutat va formar part de les entitats fundadores del Fons Català de Cooperació per coordinar i impulsar una cooperació descentralitzada des de l'àmbit local. La ciutat de Granollers té un llegat històric dramàtic. En haver estat una ciutat greument afectada pels bombardejos durant la guerra civil espanyola, en els anys 1938-39, aquesta té un especial interès a promoure la cultura de pau, de cooperació i de solidaritat entre els pobles. També com a conseqüència d'aquest llegat històric, des de 2008 disposa d'un Centre de Cultura per la Pau Ca Jonch on es reuneix l'àrea de foment de la pau i cooperació internacional.

En els anys noranta, la cooperació al desenvolupament de l'ajuntament va donar alguns passos fonamentals per a la consolidació de la solidaritat com a política pública. El 1995, es va crear el Consell Municipal de Cooperació i Solidaritat (CMCS) com a espai de participació de la societat civil i d'intercanvi amb les institucions. Un any més tard es va establir una regidoria específica de cooperació, compartida amb altres àmbits: Regidoria de Participació, Cooperació i Drets de la Persona. Actualment, després de les eleccions de maig del 2011, la regidoria corresponent a cooperació ha passat a ser Regidoria de Barris, Participació i Cooperació.

La cooperació al desenvolupament de l'Ajuntament de Granollers va donar recentment un altre pas endavant, en aprovar al novembre de 2011 el seu primer document de planificació estratègica: el Pla Director de Cooperació Municipal de Granollers (2011-2015).

⁴⁰Per a la redacció de l'apartat sobre l'Ajuntament de Granollers s'ha comptat amb les aportacions de Joan Carles Cusell (Cap de l'Àrea de Cooperació) entrevistat el dia 30 de novembre de 2011.

⁴¹Idescat: El municipi en xifres <http://www.idescat.cat/emex/>

La dimensió estratègica de la cooperació al desenvolupament de l'ajuntament

Des del 2003 l'àrea de cooperació al desenvolupament i solidaritat comença a pensar en la necessitat de dotar-se d'un pla director ja que l'ajuntament executava des de feia anys accions de cooperació, sense que hi hagués hagut un procés de reflexió sobre quin tipus de cooperació s'estava realitzant.

El **Pla Director de Cooperació Municipal de Granollers (2011-2015)** va ser aprovat al novembre del 2011, a partir dels plantejaments del Programa d'actuació municipal 2007-2011 i amb el suport de la Diputació de Barcelona. El Pla Director 2011-2015 és fruit d'un procés participatiu dut a terme al llarg de dos anys d'activitats, durant els quals es van recollir tant les informacions quantitatives i qualitatives dels projectes i les activitats realitzades en el marc de la cooperació al desenvolupament en el període 2005-2009 com les opinions i suggeriments dels agents de cooperació de la societat civil.

El Pla Director que va sorgir d'aquest procés busca fixar les formes sota les quals la ciutat de Granollers vol continuar fent cooperació, a partir de la reflexió sobre les accions promogudes fins al moment. Tal com es va dir a l'entrevista, el Pla Director intenta respondre a les preguntes sobre "quina cooperació fem, quina cooperació volem i per què la volem". A nivell general el Pla afirma voler allunyar-se de les modalitats tradicionals d'ajuda, per acostar-se cada vegada més a "una col·laboració recíproca i horitzontal, entre iguals" (Pla Director 2011-2015: p.8).

Com a marc general de referència, el Pla Director fa esment als **Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM) i a la Declaració de París**. No obstant això, afirma que aquests instruments internacionals no poden representar un marc exhaustiu per a la cooperació local, ja que aquesta "està obligada a definir la seva pròpia estratègia de cooperació en funció de la seva especificitat com a actor públic d'àmbit local" (Pla Director 2011-2015: p.9).

El Pla fixa quatre línies d'actuació:

- Eix a: treballar amb les entitats i el consell per millorar la qualitat de la cooperació existent.
- Eix b: avançar cap a una nova manera de fer cooperació des de la institució local.
- Eix c: posar les bases d'una cooperació "de ciutat" i treballar amb els altres agents del municipi.
- Eix d: revisar i adequar els instruments per fer possible el Pla Director.

En general, la cooperació al desenvolupament de l'ajuntament es divideix, d'una banda, en cooperació directa (de ciutat a ciutat o xarxes de ciutats). Aquest tipus de cooperació es vol enfortir en el futur, tal com es va afirmar a l'entrevista. D'altra banda, hi ha la cooperació indirecta, que és la que l'ajuntament efectua a través de les subvencions a organitzacions de la societat civil i que es divideix en àmbits que van des de la cooperació internacional, la sensibilització a la ciutadania, les accions d'acollida, de cooperació d'emergència i la cultura de pau. A més, a l'entrevista es va subratllar la possibilitat (prevista també en el Pla Director) de combinar la cooperació directa i indirecta, en el sentit de treballar en algunes zones específiques a través de la col·laboració entre ajuntaments i també mitjançant el suport de les organitzacions de la societat civil que operen en aquest context geogràfic.

4. Estudi de casos

Un dels aspectes més importants del Pla Director, que també es va subratllar a l'entrevista, és que delinea les prioritats geogràfiques i temàtiques que fins al moment la cooperació al desenvolupament de l'ajuntament no tenia fixades. Sobre les **prioritats temàtiques**, les previstes al Pla Director són la cultura de pau, els drets humans, el desenvolupament local i, també, l'**equitat de gènere**. La inclusió de l'equitat de gènere entre aquestes prioritats es considera un bon punt de partida per la seva rellevància en la societat.

En connexió amb l'elaboració de prioritats temàtiques es troba alhora en el Pla Director la voluntat de repensar el tipus de cooperació que l'ajuntament vol portar endavant, ja que:

(...) l'àmbit temàtic que correspon a la cobertura de necessitats bàsiques és el més dotat (46% del total) i absorbeix gairebé la meitat dels recursos totals en el període 2004-2009. En canvi, l'àmbit que agrupa les accions de defensa dels drets i les accions de transformació estructural, només representa el 13% dels recursos totals (subratllat de les autores, Pla Director 2011-2015;p. 15).

Si la voluntat és la d'augmentar les actuacions que tinguin un **enfocament de transformació estructural i de drets humans**, les accions amb perspectiva de gènere podrien tenir un major protagonisme en el futur. De fet, fomentar l'equitat de gènere i els drets de les dones pressuposa un treball d'apoderament, capacitacions i canvi de mentalitats que té l'objectiu d'instaurar dinàmiques transformadores i el respecte dels drets humans. En aquest sentit, és coherent amb aquest nou plantejament de canvi estructural el fet que l'equitat de gènere estigui entre les prioritats temàtiques per al període 2011-2015.

La posada en pràctica dels plantejaments estratègics

Tal com s'ha dit al llarg de l'informe, una qüestió important que cal plantejar-se, en efectuar una anàlisi de gènere, és com es passa dels plantejaments programàtics a la pràctica de la cooperació. En l'apartat anterior s'ha vist que el nou Pla Director obre algunes possibilitats per treballar més l'equitat de gènere en les actuacions de cooperació de l'ajuntament, a continuació es puntualitzen alguns aspectes en relació a com els plantejaments es concreten en la pràctica.

Entre les mesures d'implementació del Pla Director s'estableix la necessitat de fer la "revisió de les bases de la convocatòria i fixació de les prioritats" (Pla Director 2011-2015;p. 11) perquè aquestes bases reflecteixin els continguts del Pla. Tal com es va comentar a l'entrevista, en l'actualitat el Consell Municipal de Cooperació i Solidaritat està en fase d'elaboració **de les noves bases de la convocatòria perquè s'introdueixin els eixos geogràfics i temàtics delineats en el Pla Director**, entre ells també l'equitat de gènere.

Cal subratllar que fins aquest moment, encara que no hi havia una diferenciació temàtica, sí que hi havia criteris de puntuació en relació als països (basats en l'Índex de Desenvolupament Humà del Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament, PNUD). Així mateix, cal considerar que entre els criteris de puntuació hi havia un que considerava si el projecte incorporava la perspectiva de gènere i si les dones eren la majoria de les persones beneficiàries.

Malgrat això, **l'Ajuntament de Granollers no disposa d'un sistema de classificació dels projectes finançats que permeti identificar quins temes específics s'han anat recolzant des de la cooperació municipal.** El que sí es fa és la diferenciació de les actuacions per àmbits (cooperació internacional, sensibilització, cooperació d'emergència, etc.) i per països, però sense aquesta diferenciació per temes.⁴²

A l'entrevista es va comentar que en ocasió de l'elaboració del Pla Director s'havia començat un procés de sistematització per temes, però que no es va dur a terme perquè en diversos casos s'encreuaven els temes, cosa que dificultava la classificació. També es va subratllar que amb les noves bases de la convocatòria on es definiran les prioritats serà més fàcil efectuar una classificació temàtica.

La implementació d'eines de seguiment i classificació per tema permet conèixer quins àmbits temàtics s'estan prioritzant, i així saber si l'equitat de gènere és un tema rellevant entre les actuacions de cooperació municipal. El major èmfasi que el nou Pla Director assigna a les prioritats temàtiques podria obrir la possibilitat que hi hagi una major atenció al seguiment temàtic de les actuacions municipals de cooperació i solidaritat.

Respecte al **pressupost**, des de fa anys l'ajuntament es compromet a destinar l'1% del seu pressupost a la cooperació al desenvolupament. Segons el que es va dir a l'entrevista, l'any 2010 va ser el primer en què el pressupost per a cooperació i solidaritat va disminuir en termes absoluts, i les previsions per al 2012 són de reducció. Pel que fa **als recursos destinats a l'equitat de gènere i als drets de les dones**, en no disposar d'indicadors de seguiment desglossats per temes, l'ajuntament no coneix quants són els recursos que es destinen a aquestes qüestions, i no poden tenir una idea d'una eventual disminució o augment de pressupostos per al foment de l'equitat de gènere.

A l'entrevista es va comentar que l'equip de cultura de pau i cooperació (compost per tres persones) participa periòdicament en diferents formacions. Això no obstant, **no resulta que s'hagin fet formacions específiques en gènere recentment**; sí que es va fer una ja fa quatre o cinc anys arran del Pla d'Igualtat d'Oportunitats Dona-Home 2007-2011. En relació a les possibilitats futures, el Pla Director estableix la necessitat d'elaborar un "pla de formació intern" perquè el personal de cooperació de l'ajuntament pugui continuar construint els coneixements necessaris per a "un nou tipus de cooperació municipal i de ciutat" (Pla Director: p.30). En aquest sentit es subratlla l'oportunitat perquè l'equitat de gènere i els drets de les dones formin part de manera consistent d'aquest futur pla formatiu.

Sinergies i diàleg amb altres actors de la cooperació

El treball transversal amb altres departaments de l'ajuntament és una de les prioritats del Pla Director. L'àrea de cooperació es situa a l'organigrama en el marc més ampli de l'Àrea de Planificació Estratègica i Ciutadania, la qual cosa pot permetre tenir un rol rellevant a nivell polític en l'articulació amb la resta de polítiques públiques de l'ajuntament.

⁴²L'Ajuntament de Granollers disposa de documents de sistematització en què s'identifiquen els percentatges de recursos classificats segons els destinats a la cooperació directa i a la indirecta, i dins aquesta última els diferents àmbits (cooperació al desenvolupament, sensibilització, acollida, emergència, cultura de pau).

4. Estudi de casos

En relació al foment de l'equitat de gènere, és especialment important la col·laboració entre l'àrea de cooperació i la d'"Igualtat i Dones". L'àrea d'Igualtat està dotada d'un Pla d'Igualtat d'Oportunitats Dona-Home (2007-2011) com a principal instrument de planificació de les actuacions implementades pel Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD). Entre els seus àmbits es troba:

***Impuls de les polítiques de gènere**, que es centra en el treball transversal amb totes les àrees i serveis de l'ajuntament amb l'objectiu d'incloure la perspectiva de gènere en el disseny i aplicació de les polítiques i accions municipals.*

Malgrat aquest marc programàtic, de l'entrevista s'extreu que **la col·laboració entre l'àrea de cooperació i la d'igualtat és de caràcter tècnic i es dona en algunes ocasions**, sobretot en relació a algunes activitats especials que interessin a les dues àrees, com el 8 de març (Dia de les dones treballadores) o el 25 de novembre (Dia contra la violència contra les dones).

Respecte a la relació amb la societat civil, un dels objectius del Pla Director actual és reforçar el Consell Municipal de Cooperació i Solidaritat com òrgan de participació i reflexió, i no només com a òrgan de gestió i repartició dels recursos. En aquest procés de reforma i ampliació de les seves funcions, l'aprofundiment sobre les temàtiques vinculades a l'equitat de gènere podria tenir un rol important (tant en el Consell com en les formacions que s'organitzin). En aquest sentit, a l'entrevista es va subratllar que hi ha **una creixent atenció per part de les organitzacions de la societat civil**

de Granollers a fomentar temes relacionats amb l'equitat de gènere i els drets de les dones; de vegades centrant-se específicament en els drets de les dones, encara que en la majoria dels casos tractant l'equitat de gènere de forma transversal en treballar els diferents temes. Durant l'entrevista, es va recalcar el "salt quantitatiu i qualitatiu important" experimentat per les organitzacions de la societat civil en aquells temes relacionats amb l'equitat de gènere.

Finalment, quant a la relació amb altres actors de la cooperació catalana, com el **Fons Català de Cooperació al Desenvolupament i la Generalitat**, la col·laboració varia. L'Ajuntament de Granollers és un dels ajuntaments fundadors de l'FCCD i hi destina una part important dels seus recursos (més d'un 20%, segons les dades facilitades en el Pla Director). Tot i així, no s'ha establert una col·laboració on els temes relatius a l'equitat de gènere tinguin cabuda. Les relacions amb l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD) de la Generalitat han estat, en el passat, de caràcter puntual i vinculades a les convocatòries de subvenció. En aquesta nova legislatura les relacions encara s'estan definint i s'estan realitzant les primeres reunions de contacte.

5. Recomanacions per a la promoció de la igualtat de gènere en la cooperació al desenvolupament local

L'informe mostra un panorama ampli i diversificat en relació a les diferents estratègies d'incorporació de la perspectiva de gènere en la cooperació al desenvolupament a Catalunya.

Abans de presentar algunes recomanacions és important assenyalar unes premisses. Primer, el moment en què s'elabora aquest informe és un moment de transició des del punt de vista polític, ja que al maig de 2011 van tenir lloc les eleccions municipals, la qual cosa ha significat que molts ajuntaments estudiats (no només aquells on hi ha hagut un canvi de govern) estan en una fase de reconfiguració i de replantejament de les seves polítiques de cooperació al desenvolupament. D'una banda, es considera que aquest factor pot dificultar la presentació d'informacions definitives sobre alguns aspectes. D'altra banda, es considera que pot ser útil per a les entitats disposar d'un document com aquest informe en un moment de canvi, per a així poder conèixer l'estat de la qüestió de la incorporació de l'equitat de gènere en les polítiques públiques de cooperació a Catalunya, i els elements d'avanç o d'obstacle a aquesta incorporació.

En segon lloc, cal considerar que en el moment en què s'elabora aquest informe s'estan engegant **reajustaments econòmics importants en la cooperació al desenvolupament tant a nivell de Catalunya com en el nivell municipal**. Les retallades comprenen tot el ventall de despeses públiques, i la cooperació al desenvolupament està entre els àmbits afectats. Per al 2012, tal com es va dir en les diferents entrevistes, es preveuen encara més retallades, de manera que l'informe s'ha d'ubicar en aquest context de grans ajustos i canvi en relació a les perspectives futures.

A continuació es presenten les recomanacions, dividides en els tres blocs temàtics analitzats al llarg de l'informe. Per a cada bloc temàtic es presenta una anàlisi general i les recomanacions relacionades, amb l'objectiu d'indicar les fortaleses i les debilitats identificades, així com possibles recorreguts útils per consolidar la incorporació de gènere en les polítiques de cooperació al desenvolupament a Catalunya.

El nivell estratègic

La **gran majoria de les entitats analitzades disposen d'un document de planificació estratègica** on es defineixen els objectius i les prioritats de la cooperació al desenvolupament local. Disposar d'aquests documents significa passar per un procés de reflexió i debat sobre la cooperació al desenvolupament; debat tant a l'interior de l'ajuntament o entitat com a l'exterior, amb la ciutadania, a través del treball en els Consells Municipals de cooperació. Això es considera una oportunitat per definir la política pública de cooperació al desenvolupament de cada entitat i els plantejaments estratègics que la componen, inclosa (si hi ha la voluntat política) la incorporació de la perspectiva de gènere.

A més, el fet que l'equitat de gènere estigui present en els documents de planificació permet que també estigui present en el procés de seguiment i d'avaluació estratègica que hauria de seguir a la planificació.

L'estudi mostra que **en totes les entitats analitzades l'equitat de gènere està inclosa en els documents de planificació estratègica d'alguna forma**. Els objectius generals de la cooperació al desenvolupament inclouen gairebé en la seva totalitat una referència a l'equitat de gènere. A més, en molts casos la perspectiva de gènere es troba entre els eixos transversals a tenir en compte en el conjunt de les actuacions.

No obstant això, més enllà de la presència i la referència a gènere, hi ha una gran diferència entre els enfocaments que cada entitat assumeix al respecte. En general, **les entitats que assumeixen i es comprometen a la doble estratègia del mainstreaming de gènere representen l'escassa minoria**. Aquesta doble estratègia, tal com s'ha vist a la primera part de l'informe, pressuposa considerar les relacions de gènere tant de forma transversal en el conjunt de les actuacions dutes a terme, com de forma específica treballant per als drets i l'apoderament de les dones.

Es considera important que en la planificació estratègica s'assumeixi aquest enfocament perquè això representi la **base conceptual i política** de les actuacions de cooperació i solidaritat de l'entitat.

Els dos elements del *mainstreaming* de gènere, el transversal i el sectorial, han d'estar ambdós presents i anar de forma paral·lela per tal que realment es pugui desenvolupar una política de cooperació que sigui transformadora. D'una banda, **assumir l'equitat de gènere com un eix transversal** permet identificar en els diferents contextos d'actuació de la cooperació l'accés desigual de dones i homes als recursos i les oportunitats, i els rols i els estereotips que contribueixen a mantenir aquestes desigualtats. Així mateix, l'anàlisi **de gènere** es pot engegar en qualsevol sector d'acció de la cooperació al desenvolupament, la qual cosa permet "veure" elements del context i de les relacions de poder entre dones i homes que, sense aquesta anàlisi no s'identificarien. A la identificació de les desigualtats segueix els plantejaments d'actuacions que contribueixin a la superació d'aquestes desigualtats, com esforç de transformació social i de major justícia de les actuacions.

D'altra banda, **treballar específicament pels drets de les dones i el seu apoderament** contribueix a compensar les desigualtats que històricament posicionen a les dones en situacions de desavantatge quant a l'accés i al control dels recursos, i a les capacitats d'incidència política. Adoptar aquest enfocament permet actuar des de les pròpies veus, demandes i reivindicacions de les dones i les seves organitzacions, evitant acostaments assistencialistes, i recolzant també els processos de rendició social de comptes cap a les institucions en relació al compliment dels drets humans de les dones.

En relació al que s'ha dit, és significatiu el fet que **en molt pocs documents estratègics es faci referència als instruments internacionals fonamentals pels drets humans de les dones**, com la CEDAW o la Plataforma d'Acció de Beijing. Aquests documents representen peces centrals en el progrés cap a un desenvolupament que promogui l'equitat de gènere, per això és important que estiguin entre els instruments marc de la cooperació de cada entitat. No és només qüestió de citar un document o un altre sinó més aviat assumir un marc jurídic i polític del mainstreaming de gènere ja consolidat a nivell internacional des de fa dècades i assumit a nivell estatal i autonòmic a través de lleis i normes específiques, tal com s'ha vist a la primera part de l'informe.

També s'observa que **en la gran majoria dels documents estratègics s'utilitza un llenguatge no sexista i no androcèntric**, emprant formes lingüístiques masculines o femenines, així com formes genèriques. La transformació en l'ús del llenguatge és un bon pas endavant per a visibilitzar les dones i no incloure totes les persones sota el paraigua del subjecte masculí.

Com a comentari general cal subratllar que és important que **es defineixin amb exactitud els conceptes en parlar d'equitat de gènere, apoderament, transversalització, etc.** Encara que aquestes paraules clau estan presents en els discursos de totes les entitats analitzades, es detecta que els significats que se'ls atribueix varien notablement i aquests diferents enfocaments es reflecteixen en les actuacions concretes.

5. Recomanacions per a la promoció de la igualtat de gènere en la cooperació al desenvolupament local

Sobretot es subratlla el risc de considerar el foment de l'equitat de gènere com a sinònim de "treball amb les dones". En aquests casos es parteix de la idea **que el problema de les desigualtats de gènere resideix en les dones**, mentre que s'ha vist al llarg de l'informe que les desigualtats de gènere tenen un **caràcter relacional** (que té a veure amb les relacions de poder entre dones i homes) i estan ancorades a **contextos concrets** (es construeixen i es mantenen culturalment i socialment). Si tant l'anàlisi de les desigualtats com les propostes de solucions es centren exclusivament en les dones, no s'assumeix en les actuacions una visió més completa que inclogui els homes i també els rols de gènere socialment i culturalment construïts.

En definitiva, la **definició conceptual i política dels objectius i les prioritats de cada entitat en relació a l'equitat de gènere es considera una responsabilitat política**, que permet en un segon moment un desenvolupament adequat de les eines d'implementació.

Per tot això, per a la promoció de l'equitat de gènere en els plantejaments estratègics es recomana:

- Incorporar en els documents de planificació estratègica la doble estratègia del *mainstreaming* de gènere, la qual cosa pressuposa un treball proequitat tant transversalment en el conjunt de les actuacions de desenvolupament, com sectorialment mitjançant la promoció dels drets humans de les dones i del seu apoderament.
- Fer referència als instruments internacionals fonamentals per a la promoció de l'equitat de gènere i els drets de les dones, com la CEDAW o la Plataforma d'Acció de Beijing. Tot això no com a mera referència sinó més aviat com a compromís cap a un marc polític i jurídic del *mainstreaming* de gènere.
- Seguir amb l'ús d'un llenguatge no sexista i no androcèntric, desenvolupant la seva ocupació no només en els documents oficials de l'entitat sinó també en les seves comunicacions internes i en el llenguatge oral.

La posada en pràctica dels plantejaments estratègics

L'aposta estratègica pel foment de l'equitat de gènere s'ha de traduir en recursos i mesures concretes perquè realment es pugui avançar i per evitar l'"evaporació de gènere" en passar dels plantejaments de principis a les actuacions concretes. Aquest pas "de la teoria a la pràctica" és el punt on majoritàriament les entitats troben dificultats, tal com es va afirmar en més d'una entrevista.

Arran de l'anàlisi de l'informe es vol tornar a subratllar com a premissa general que aquestes dificultats semblen derivar no tant i no només dels escassos recursos disponibles, sinó més aviat d'una escassa claredat en la definició dels plantejaments conceptuals i polítics sobre **què entén cada entitat per equitat de gènere**. És a dir, la majoria dels obstacles en la posada en pràctica d'accions proequitat s'originen en l'absència d'unes directrius clares, treballades i assumides col·lectivament per l'entitat sobre com treballar amb l'equitat de gènere i els drets de les dones.

Aquestes dificultats es fan especialment evidents en analitzar les **actuacions concretes**. Abans de tot cal assenyalar que tant les actuacions directes dels ajuntaments com les indirectes a través de les organitzacions de la societat civil presenten una **bona presència de projectes que tenen les dones o a les organitzacions de dones com a participants**. Malgrat aquesta presència en les actuacions, una qüestió important relacionada al que s'acaba de dir és com es conceben aquestes actuacions, si des d'un enfocament de drets i d'apoderament o des d'un enfocament més assistencialista.

La importància d'una definició conceptual i política clara és un element d'especial rellevància en tractar un tema prioritari en les actuacions de cooperació de les entitats analitzades: el **codesenvolupament**. L'anàlisi de les actuacions de les entitats posa en evidència que les dones mostren un especial protagonisme en aquesta temàtica tant com a impulsores des de les organitzacions de persones migrades (mixtes o no), com a destinatàries de les actuacions de les institucions públiques. A més, en la majoria dels casos estudiats **s'han identificat les relacions de gènere com un tema especialment sensible per a les actuacions del codesenvolupament**.

No obstant això, és important que les accions i les activitats en aquesta temàtica es plantegin a partir de les reivindicacions i necessitats de les pròpies dones migrades, per evitar postures des d'un enfocament d'assistencialisme i d'instrumentalització. Novament, la claredat en els plantejaments polítics conceptuals ajuda a orientar les actuacions.

En molts dels casos analitzats, les entitats **han incorporat en les seves bases de convocatòria alguns criteris relacionats amb l'equitat de gènere**, de manera que en el procés de selecció hauria de donar-se prioritat als projectes que fomentin l'equitat de gènere. Això es considera un bon pas endavant, ja que estableix les prioritats que l'entitat assumeix en les actuacions de cooperació al desenvolupament i visibilitza l'equitat de gènere entre aquestes.

Disposar d'una base de convocatòries que reflecteixi les prioritats de l'entitat permet també engagar un seguiment i una avaluació de les actuacions desenvolupades, és a dir, constitueix una condició facilitadora important per tenir un **sistema integral de planificació, seguiment i avaluació coherent des d'una perspectiva de gènere**. Malgrat aquests esforços perquè els projectes finançats presentin alguns elements de foment de l'equitat de gènere, s'assenyala que en la gran majoria dels casos les entitats estudiades no disposen d'eines de sistematització per a monitorar quin tipus d'actuacions s'han posat en marxa en relació a l'equitat de gènere i als drets de les dones.

En les entrevistes efectuades s'ha afirmat que en molts casos l'obstacle no és la falta d'informació sobre les actuacions desenvolupades (tant de cooperació directa com indirecta), ja que totes les entitats tenen sistemes de seguiment de les actuacions. El que succeeix és que en la gran majoria dels casos **no s'empren eines de sistematització que permetin visualitzar quina prioritat té l'entitat a l'hora de finançar actuacions que promoguin l'equitat de gènere i els drets de les dones**.

Quant al seguiment i a la monitoratge, es mostra una especial absència d'instruments per donar seguiment a **l'eix transversal d'equitat de gènere**, present en molts documents de planificació estudiats. A pesar que en el nivell estratègic es faci referència a aquest eix transversal com a tema a tenir en compte en el conjunt de les actuacions, a la pràctica en cap cas s'ha mostrat tenir eines per estudiar realment de quina forma s'ha fomentat l'equitat de gènere en els diferents àmbits de la cooperació. Així doncs, l'enfocament transversal de gènere es queda en la gran majoria dels casos sense instruments per a realment portar-se endavant.

La qüestió de les eines de classificació de les actuacions per tema es vincula estretament a les dades sobre els recursos financers emprats. L'informe mostra que la cooperació al desenvolupament local (i no només local, a tots els nivells) es troba en un moment especialment difícil des del punt de vista dels recursos disponibles. En algunes entrevistes, s'ha remarcat com en alguns casos es percep fins i tot el risc que la cooperació al desenvolupament no segueixi com a política pública. Davant d'aquest panorama, en tots els casos es detecta una disminució en els recursos econòmics destinats a la cooperació i la solidaritat, encara que amb un esforç generalitzat perquè es mantingui el compromís del **0,7% del pressupost municipal**.

Respecte al finançament d'actuacions proequitat de gènere, ja s'ha assenyalat que no s'implementen eines de sistematització que permetin visualitzar quina part del pressupost es destina a aquests tipus d'actuacions. Totes les entitats analitzades disposen de percentatges sobre com es divideixen els recursos entre els àmbits (la cooperació al desenvolupament, la sensibilització, l'ajuda humanitària, els agermanaments, etc.), no obstant això **no s'estudia el percentatge de recursos que en cada àmbit es destina als diferents temes** (per exemple equitat de gènere, però també promoció dels drets humans, de la sostenibilitat mediambiental, etc.).

5. Recomanacions per a la promoció de la igualtat de gènere en la cooperació al desenvolupament local

La **formació en gènere** és un element que podria contribuir de forma substancial a l'avanç en la incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques de cooperació. S'ha vist al llarg de l'informe que encara no són la majoria de les entitats que participen periòdicament a formacions específiques en gènere. En els casos en què això succeeix és sobretot en col·laboració amb l'àrea d'igualtat de l'ajuntament. La falta de formació en gènere prové de múltiples causes, entre elles la poca prioritització del tema i l'escassetat de recursos econòmics i de temps a disposició. Tot i això, disposar de formació continuada sobre aquests temes permetria adquirir **competències específiques en les eines de l'anàlisi de gènere** i d'aquesta manera es podria omplir en certa manera el gap tècnic que, tal com ja s'ha vist, té el seu origen principal en una escassa prioritització i definició política dels objectius d'equitat de gènere.

La formació en gènere és un factor clau per garantir la qualitat i l'eficàcia de les actuacions de cooperació i permet a tot l'equip disposar d'una mateixa base de coneixement sobre el tema, considerant-lo com una **expertesa indispensable per a la implementació de polítiques de cooperació**, i no un valor afegit de què es disposa només en el cas en què hi hagi recursos suficients.

Tal com s'està fent en algunes de les entitats analitzades, és fonamental disposar d'una persona de l'equip que sigui una **referent en tema de gènere i desenvolupament**. L'especialització d'una persona en aquests temes és un instrument essencial per avançar cap a una cooperació al desenvolupament que incorpori realment la perspectiva de gènere i per demostrar una prioritització política real d'aquesta temàtica. De totes maneres, l'existència d'una persona referent en gènere no implicaria de cap manera que la resta de persones de l'equip no hagin de tenir els coneixements de gènere necessaris.

Per tot això, per a la promoció de l'equitat de gènere en la pràctica de la cooperació al desenvolupament es recomana:

- Desenvolupar bases de les convocatòries que incorporin l'equitat de gènere, com un element transversal a tenir en compte en el conjunt de les actuacions i com una prioritització sectorial de treball per als drets de les dones.
- Considerar les orientacions de l'anàlisi de gènere en el moment de decidir finançar un projecte. Entre d'altres:
 1. L'existència d'una anàlisi prèvia (un diagnòstic de context) que tinguin en compte quines són les principals desigualtats de la zona d'actuació i els possibles obstacles (rols de gènere, violència de gènere, sistema jurídic feble, sistemes de creences, etc.).
 2. El grau de participació de les dones i d'organitzacions de dones en les fases de les actuacions (des de la identificació fins a l'avaluació).
 3. La presència de l'equitat de gènere en la formulació dels objectius generals, els objectius específics, les activitats planificades i els resultats previstos.
 4. L'existència de plantejaments que tinguin en compte els impactes que les actuacions poden tenir en les relacions de gènere en el context específic.
- Emprar el Marcador d'Igualtat de Gènere del CAD com a eina concreta d'anàlisi del grau de presència d'objectius d'equitat de gènere en les actuacions finançades. Aquesta eina (ja emprada per l'ACCD tal com s'ha analitzat a l'informe) resulta ser útil per visualitzar de forma transversal la prioritització de l'equitat de gènere en el conjunt de les actuacions.
- Elaborar les memòries anuals d'activitats incorporant dades sobre les actuacions proequitat posades en marxa per l'entitat.

- Implementar eines que sistematitzin el percentatge que per cada àmbit (la cooperació al desenvolupament, la sensibilització, l'ajuda humanitària, els agermanaments, etc.), es destina als diferents temes, entre ells l'equitat de gènere i els drets de les dones.
- Planificar un percentatge del pressupost (tant en la cooperació directa com en la indirecta) destinat a promoure l'equitat de gènere, com a instrument de foment de la prioritització d'actuacions proequitat.
- Destinar els recursos necessaris a la formació en gènere, tant per a l'equip tècnic com per al nivell directiu i polític, prenent en consideració que les eines de l'anàlisi de gènere són tècniques i polítiques al mateix temps.
- Disposar d'una persona referent de gènere a l'equip (que tingui una major especialització en els temes de gènere i desenvolupament) perquè faciliti la incorporació de la perspectiva de gènere en les actuacions de cooperació. Tot això, considerant que la responsabilitat del foment de l'equitat de gènere no pot recaure exclusivament en la persona referent en gènere, ja que és una responsabilitat política que el conjunt del nivell tècnic ha de saber implementar.

Sinergies i diàlegs entre els diferents actors

El tercer bloc temàtic d'anàlisi de l'informe se centra en les col·laboracions existents; tant intradepartamentals al si de l'entitat com cap a l'exterior, amb la societat civil i altres actors de la cooperació al desenvolupament. La col·laboració, compartir el coneixement i l'intercanvi de bones pràctiques són elements centrals en la posada en pràctica d'una cooperació al desenvolupament proequitat de gènere, ja que el treball horitzontal i transversal és un valor afegit indispensable en l'elaboració, seguiment i avaluació de les actuacions.

De fet, la **col·laboració entre l'àrea de cooperació al desenvolupament i l'àrea d'igualtat de gènere** de les entitats ha demostrat ser, al llarg de l'informe, una **condició facilitadora essencial d'una cooperació que tingui en compte la perspectiva de gènere**. Generalment s'ha detectat una col·laboració força continuada entre aquestes dues àrees en la majoria de les entitats estudiades. No obstant això, s'assenyala una diferència substancial entre les col·laboracions (més o menys puntuals) que es donen per proximitat física o per sintonia entre el personal i les que deriven a més d'uns plantejaments estratègics clars de treball transversal. Efectivament, en els casos en què les dues àrees aposten decididament per plantejaments de treball que siguin transversals entre els diferents departaments de l'entitat, la col·laboració resulta més continuada i emmarcada en directrius estratègiques clares.

Els **consells municipals de cooperació** representen un espai de trobada entre els ajuntaments i la societat civil. En la majoria dels casos s'ha mostrat la voluntat que aquests espais no tractin exclusivament aspectes tècnics relatius, per exemple, a la distribució de subvencions, sinó que també puguin representar **espais de reflexió i intercanvi sobre temes estratègics, entre ells l'equitat de gènere**.

Al respecte cal subratllar que al llarg de l'anàlisi s'han detectat posicions diferents en relació al **rol que representen les organitzacions de la societat civil en el foment d'actuacions proequitat**. En alguns casos s'ha afirmat que les entitats incorporen els temes de gènere en les seves actuacions més aviat "obligades" i "arrossegades" pels ajuntaments, mentre que en altres casos s'ha emfatitzat el rol central de les organitzacions de la societat civil a impulsar des del món local projectes que fomentin l'equitat de gènere.

Sens dubte, és especialment important que hi hagi un contacte continu amb les **organitzacions de dones i feministes** actives al territori, perquè es pugui conèixer de forma directa les problemàtiques i les reivindicacions que plantegen. També és essencial el treball amb els **grups de gènere de les coordinadores d'ONGD** presents en tot el territori català, ja que aquests grups disposen de coneixements i experiències específiques en els temes de gènere i desenvolupament. La interlocució amb aquestes organitzacions de la societat civil és especialment important donat que sovint les veus de les dones i els temes de gènere tenen dificultat per fer-se escoltar i ser legitimats per les institucions públiques.

Finalment, s'assenyala que en la majoria dels casos analitzats hi ha dificultat perquè la **col·laboració entre les diferents entitats (ajuntaments, FCCD, Generalitat de Catalunya)** no estigui només relacionada amb la participació conjunta en projectes o programes puntuals, sinó que es **desenvolupi també en intercanvis de bones pràctiques i de coneixements sobre la perspectiva de gènere en la cooperació al desenvolupament**. Fomentar una xarxa de col·laboració perquè es puguin sumar els esforços que cada entitat està portant a terme en el seu context específic representaria un instrument més (i molt rellevant) en el camí cap a la incorporació de l'equitat de gènere en les polítiques públiques de cooperació.

Per tot això, per a la promoció de les sinergies i els diàlegs per al foment de la incorporació de l'equitat de gènere en les polítiques de cooperació al desenvolupament es recomana:

- Fomentar la col·laboració continuada entre l'àrea de cooperació al desenvolupament i l'àrea d'igualtat de gènere, ja que aquesta última disposa d'una expertesa específica en temes de gènere que es pot traduir en suport tècnic i conceptual constant. A partir de les bones pràctiques assenyalades per les mateixes entitats al llarg de l'informe es recomana, entre d'altres coses:
 1. La participació de l'àrea de cooperació en el programa formatiu de gènere de l'àrea d'igualtat de gènere.
 2. L'intercanvi continu entre l'àrea de cooperació i la d'igualtat de gènere, a través de reunions periòdiques i de la posada en marxa d'una intranet d'informacions i coneixements sobre gènere.
 3. Participació d'ambdues àrees en l'elaboració dels documents de planificació estratègica.
 4. Posada en marxa d'espais transversals de trobada entre el conjunt d'àrees de l'entitat.
- Promoure el debat i la reflexió estratègica en el si dels consells municipals sobre l'equitat de gènere i crear comissions de treball ad hoc sobre aquest tema.
- Mantenir un contacte constant amb els grups de gènere de les coordinadores d'ONGD presents al territori i amb les organitzacions de dones i feministes (de tota mena, fins i tot les de dones en procés de migració), per conèixer la seva expertesa, les seves reivindicacions i assumir-les com a compromís institucional.
- Enfortir el rol de l'FCCD com a entitat de coordinació entre els ajuntaments i d'enllaç amb la Generalitat de Catalunya (ACCD) per a l'intercanvi i la formació en relació al foment de la incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques de cooperació.
- Fomentar una col·laboració entre ajuntaments, l'FCCD i la Generalitat de Catalunya (ACCD) on es comparteixin els plantejaments que cada institució té sobre gènere i desenvolupament, i les bones pràctiques que s'han anat desenvolupant durant els anys.

En definitiva, l'escenari que mostra aquest informe de la Campanya *Dones i Homes ens Movem per a la Igualtat* és un escenari divers i interessant, on cadascuna de les entitats analitzades està engegant les seves pròpies actuacions per a l'evolució en l'equitat de gènere en la cooperació al desenvolupament. Per continuar avançant en la incorporació de la perspectiva de gènere en la cooperació al desenvolupament caldrà disposar d'alguns elements imprescindibles, que van des de la voluntat política, passant per les capacitats tècniques, sumant el potencial de la societat civil i amb el recolzament constant dels recursos humans i econòmics necessaris.

Bibliografia

Badia i Dalmases, Francesc (2010), Governos subestatales en l'acció exterior. Utopia i realitat a Catalunya, CIDOB, Sèrie: Europa Número 7, Barcelona.

Bustelo María, Lombardo Emanuela (2007), Políticas de Igualdad en España y en Europa, (eds), Ediciones Cátedra.

Comissió de gènere de la Federació Catalana d'ONGD (2010), Comentaris generals a les Directrius d'equitat entre les dones i els homes de la política pública de cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya.

CONSEJO DE EUROPA (1999), Mainstreaming de género. Marco conceptual, metodología y presentación de "buenas prácticas". Informe final de las actividades del Grupo de especialistas en mainstreaming, Instituto de la Mujer, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Serie documentos, número 28, Madrid.

Franco Ortiz, Laia y Maluquer Margalef, Elizabeth (2008), La capacidad de la cooperación descentralizada Unión Europea-América Latina para innovar en políticas públicas: el ámbito de género, Anuario de la Cooperación Descentralizada 2007, Observatorio de la Cooperación Descentralizada Unión Europea-América Latina, Montevideo, 2008.

Gelambí Torrell, Mònica (2005), "La pràctica local: organització de la introducció de les polítiques de gènere als ajuntaments de Catalunya", en De La Fuente Vázquez, Maria (dir.), Repensar les polítiques de gènere des de l'àmbit local, ICPS Ciutats i Persones, Barcelona.

INDERA (2011), Equitat de gènere i cooperació al desenvolupament: Avanços i reptes del marc internacional i del pla director 2011-2014 de la cooperació catalana, Campaña Muévete por la Igualdad.Es de justicia, Barcelona.

Kabeer, Naila (1994), Reversed Realities: Gender Hierarchies in Development Thought, Ed. Verso, London; New York.

Lombardo, Emanuela (2002), "Políticas de igualdad de género en los Ayuntamientos de Barcelona: origen, características, y retos para el futuro", en Gestión y Análisis de Políticas Públicas, núm. 25, Diciembre 2002, pp-79-93.

Milleiro Irene et al. (2010), La realidad de la ayuda 2010, Intermón Oxfam.

ONU MUJERES (2011), El progreso de las mujeres en el mundo 2011-2012.En busca de la justicia, Nueva York.

WIDE et al. (2010), Declaración conjunta de la sociedad civil sobre la Revisión del proceso Beijing +15 en la 54 Comisión para la Condición Jurídica y Social de la Mujeres, Bruselas.

Documents internacionals

Convenció per a l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (CEDAW), 1979.

Convenció Interamericana per a prevenir, sancionar i eradicar la violència contra la dona "Convenció de Belém do Pará" adoptada per l'Assemblea General de l'Organització de Estats Americans, 1994.

Declaració de Beijing i la Plataforma d'Acció (PdA), 1995.

Declaració del Mil·lenni i els vuit Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM), 2000.

Resolució 1325 adoptada pel Consell de Seguretat de Nacions Unides, 2000.

Protocol a la Carta Africana de Drets Humans i dels Pobles "Protocol de Maputo" adoptat per la Unió Africana, 2003.

Resolució 1888 adoptada pel Consell de Seguretat de Nacions Unides, 2009.

Documents Unió Europea

Comunicació (7257/07 COM (2007) de la Comissió Europea sobre igualtat de gènere i l'apoderament de les dones en la cooperació al desenvolupament.

Pla d'Acció de la UE per a la Igualtat de gènere i l'autonomia de les dones durant el període 2010-2015.

Documents del Estat espanyol

Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la Igualtat Efectiva de Dones i Homes.

Estratègia de "Gènere en Desenvolupament" de la Cooperació Espanyola, 2007

Documents de la Generalitat de Catalunya

Estatut d'autonomia de Catalunya, 2006.

Llei 13/1989, de 14 desembre, d'Organització, Procediment i Règim Jurídic de l'Administració de la Generalitat de Catalunya.

Llei 26/2001, de 31 de desembre, de cooperació al desenvolupament.

Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

Pla Director de la Cooperació al Desenvolupament (2003-2006).

Pla Director de la Cooperació al Desenvolupament (2007-2010).

Pla Director de la Cooperació al Desenvolupament (2011-2014).

Memòria 2008 de la Cooperació Catalana, 2008.

L'ajut oficial al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya l'any 2009.

Directrius d'equitat entre les dones i els homes de la cooperació al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya, 2010.

Pla anual de cooperació al desenvolupament, 2011.

Pla de Polítiques de Dones del Govern de la Generalitat de Catalunya (2008-2011).

Fons Català de Cooperació al Desenvolupament

Primer Estudi de la Cooperació Local de Catalunya amb els països del Sud (1998-1999-2000), 2001.

Tercer Estudi de la Cooperació Local de Catalunya amb els països del Sud (2003-2004-2005), 2007.

Pla estratègic del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament 2008-2012.

Prioritats per a la destinació de recursos del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament.

Memòria 2010 del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament.

Bases reguladores de la convocatòria oberta i permanent de subvencions a projectes de cooperació al desenvolupament i sensibilització per a ajuntaments i ens locals públics de Catalunya.

Ajuntament de Barcelona

Programa d'actuació municipal (PAM) 2008-2011.

Pla director de cooperació internacional, solidaritat i pau 2009-2012.

Programa de Cooperació Internacional, Solidaritat i Pau, Any 2011.

Barcelona Solidària. 15 anys de cooperació internacional, Ajuntament de Barcelona.

Convocatòria de concurs públic per a la concessió de subvencions a les entitats dedicades a l'àmbit de la Cooperació Internacional, per a l'any 2011.

Pla municipal per a les dones 2005-2009.

Balanç de polítiques de dones i d'igualtat de gènere 2007-2011.

Programa d'Equitat de Gènere, Ajuntament de Barcelona, 2009.

Ajuntament de Terrassa

Pla de mandat Terrassa 2007-2011.

Pla Director 2007-2011 i reglament del Consell Municipal de Solidaritat i Cooperació Internacional.

Subvencions a entitats terrassenques per a projectes de cooperació al desenvolupament en països del sud.

Subvencions a entitats terrassenques per a activitats de sensibilització ciutadana en solidaritat i cooperació.

Pla de treball 2007-2011 de la Regidoria de Polítiques de Gènere.

Ajuntament de Lleida

Pla d'Actuació Municipal – Horitzó 2011 Ajuntament de Lleida.

Bases 2010-2011 per atorgar ajuts a projectes de cooperació en pobles i col·lectius empobrits econòmicament i socialment i formació i execució de projectes de codesenvolupament

II Pla Municipal de Polítiques d'Igualtat de Gènere a Lleida 2011-2014.

La igualtat de gènere. I Pla d'Igualtat d'Oportunitats entre homes i dones a la Universitat de Lleida (2008-2011).

5. Recomanacions per a la promoció de la igualtat de gènere en la cooperació al desenvolupament local

Ajuntament de Girona

Pla director de cooperació i solidaritat de l'Ajuntament de Girona (2008).

Programa municipal 2011 solidaritat i cooperació.

Relació de subvencions atorgades per a projectes de Solidaritat i Cooperació, per l'any 2011.

Bases específiques de les subvencions per a projectes de solidaritat i cooperació al desenvolupament de l'any 2011.

Pla local d'igualtat 2008-2011.

Ajuntament de Cornellà de Llobregat

Pla de Sensibilització per a la Solidaritat i la Cooperació de Cornellà de Llobregat.

Cornellà, una ciutat solidària (2011).

Bases particulars reguladores de la convocatòria per a la concessió de subvencions en règim de concurrència competitiva per a projectes de cooperació a la solidaritat i projectes de campanyes de sensibilització per l'any 2011.

Pla transversal de polítiques d'igualtat 2010 – 2015 Ajuntament de Cornellà de Llobregat.

Ajuntament de Granollers

Programa d'Actuació Municipal 2007-2011.

Pla director de cooperació municipal de Granollers (2011-2015).

Pla d'igualtat d'Oportunitats dona-home (2007-2011).

Cofinanciat per:

